

Ана В. Човић¹
Институт за политичке студије
Београд (Србија)

37.015.3:159.953
37.025/.026:004.8
Оригинални научни рад
Примљен 03/03/2025
Прихваћен 13/04/2025
doi: [10.5937/socpreg59-57183](https://doi.org/10.5937/socpreg59-57183)

УЛОГА ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ У УНАПРЕЂЕЊУ ЗАШТИТЕ ПРАВА ИСТРАЖИВАЧА У ПОСТУПКУ ИЗБОРА У НАУЧНА ЗВАЊА²

Сажетак: У октобру 2024. године на снагу је ступио Правилник о стицању истраживачких и научних звања („*Službeni glasnik Republike Srbije*“, број 80/2024) који ће се примењивати од 1. 6. 2025. године уместо Правилника о стицању истраживачких и научних звања („*Službeni glasnik Republike Srbije*“, бр. 159/20 и 14/23) који је тренутно у примени. У првом делу рада биће дат приказ првостепеног поступка за избор у научно звање, а затим и студија случаја другостепеног поступка по жалби пред Националним саветом за научни и технолошки развој кроз који је прошла ауторка, уз жељу да стечена искуства и поуке буду од користи истраживачима у неким будућим поступцима. У другом делу рада ауторка ће покушати да одговори на два питања: да ли су одређене ситуације препознате као недовољно јасно прецизиране и правно регулисане или су постојећа решења задржана, остављајући могућност дискреционог тумачења, као и на који начин се успостављени систем еНауке и могућности које пружа вештачка интелигенција могу искористити с циљем унапређења заштите права истраживача у поступцима избора у научна звања, а самим тим и научне политике у Републици Србији, увођењем личних асистената у виду AI аватара?

Кључне речи: еНаука, вештачка интелигенција, права истраживача, матични научни одбори, Комисија за стицање научних звања, Правилник о стицању истраживачких и научних звања, Национални савет за научни и технолошки развој

УВОД

Пут младог истраживача који, најчешће, у научне воде улази из љубави према професији и великог ентузијазма, до највишег научног звања, дуг је, тежак и неизванстан. Дужине и тежине пута истраживачи су, углавном, свесни, али питање

¹ ana.covic@ips.ac.rs; <https://orcid.org/0000-0002-7680-3147>

² Овај рад је настао у оквиру научноистраживачке делатности Института за политичке студије, коју финансира Министарство науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

неизвесности је фактор на који нису, нити могу бити, припремљени. Да прецизирамо – реч је о питању правне неизвесности. Од изузетног је значаја да правне норме, одредбе закона или неког другог правног акта буду јасни, прецизни, свеобухватни, такви да остављају минималан простор за дискрециона тумачења. Јасно је да право не може увек предвидети све могуће животне ситуације и да је живот креативнији и динамичнији од сваког покушаја да се правно регулише, међутим, правне празнине морају бити изузеци који потврђују правило, а то је да правна сигурност и правни систем у који грађани имају поверење значајно детерминише једно друштво и утиче на његов развој и квалитет живота у њему. С тим у вези, накнадне правне празнине које настају временом услед настанка или промена одређених друштвених односа који се нису могли предвидети у моменту креирања норме не представљају пропуст законодавца, за разлику од почетних правних празнина које постоје у тренутку креирања правне норме, као и противречних норми које су у међусобној колизији. Творац, односно креатор правне норме никад није и не може бити савршен, због чега би било корисно да у процесу њеног стварања, уважи стручне сугестије и примедбе с циљем њеног побољшања, пре њеног 'рађања' и коначне примене у пракси, у свим областима права.

У овом раду ћемо се задржати на правној регулативи у области науке која се превасходно тиче права истраживача у поступцима избора у научна звања и евентуалним могућностима за њено унапређење, након критичког осврта на нека тренутно важећа и будућа решења, њихову примену у пракси и могуће проблеме који одатле могу произаћи.

ТОК ПОСТУПКА ИЗБОРА У НАУЧНО ЗВАЊЕ

Покретање поступка у научноистраживачкој организацији

Закон о науци и истраживањима („Службени гласник Републике Србије“, број 49/2019; у даљем тексту: Закон) прописује да свако лице које сматра да испуњава услове прописане Законом може поднети захтев научноистраживачкој организацији која има компетентно научно, односно наставно-научно веће за утврђивање предлога за стицање научног или истраживачког звања (минимум седам запослених у истом или вишем научном звању за који се поступак покреће), док запослени у институту или на факултету захтев подносе, искључиво, на том институту или факултету, осим ако институт, односно факултет где је истраживач запослен нема компетентно научно, односно наставно-научно веће за област кандидата (члан 78. Закона). Тада се, уз образложено мишљење научног, односно наставно-научног већа института или факултета где је истраживач запослен, захтев може поднети и другој научноистраживачкој организацији. Поступак избора у научна звања регулисан је чл. 79–84. Закона, те се прописује да ради спровођења поступка за стицање научног звања, научно веће, односно наставно-научно веће приликом покретања поступка за избор у звање, образује комисију од најмање три члана који имају научно звање у научној области у којој кандидат стиче звање, при чему чланови комисије не могу бити у нижем звању од звања у које се бира кандидат, док најмање један члан комисије

мора бити изван научноистраживачке организације у којој се спроводи поступак избора у звање. Када извештај о кандидату буде састављен (најкасније 30 дана од дана образовања комисије), комисија подноси извештај научном већу, као и предлог за одлучивање, након чега се извештај ставља на увид јавности у трајању од најмање 30 дана, пре доношења одлуке научног већа (која се доноси најкасније у року од 90 дана од дана када је покренут поступак за избор у научно звање). Одлуку о предлогу за избор, односно реизбор у научно звање, са потребном документацијом, научно веће, односно наставно-научно веће, доставља надлежном матичном научном одбору или Комисији, у зависности за које се звање предлаже избор односно реизбор.

Након завршетка ове прве фазе у поступку избора истраживача у научно звање, која за истраживача јесте комплексна због припремања материјала и извештаја који су, често, врло обимни, нарочито у поступцима за избор у виша звања (још је комплекснија уколико истраживач не покрене поступак преко научноистраживачке организације (у даљем тексту: НИО) у којој ради због непостојања довољног броја запослених у потребном звању), започиње друга фаза у надлежном министарству. Коначни резултат друге фазе не мора се нужно подударати са мишљењем чланова комисије за оцену испуњености услова кандидата који су потписали извештај и са мишљењем чланова научног или наставно-научног већа који су својим гласом такав извештај подржали, па позитиван исход поступка у првој фази за истраживача не значи скоро ништа. Осим што је на време покренуо поступак и избегао да изгуби научно звање пре времена. Стога се може рећи да је првостепени поступак двофазни, али да прва фаза, број чланова комисије и научног већа и њихово мишљење, за учеснике у другој фази нису од пресудног значаја. Тако је у пракси могуће да комисија за оцену испуњености услова кандидата и писање извештаја броји више од три члана који представљају законски минимум (нпр. пет или седам чланова) и да научно веће састављено од седам, десет, двадесет или педесет чланова усвоји такав извештај на својој седници, али да у коначном исходу њихови потписи и мишљења не буду уважени.

Поступак у Министарству науке, технолошког развоја и иновација

Друга фаза поступка за избор у научно звање истраживача почиње у Министарству науке, технолошког развоја и иновација (у даљем тексту: Министарство) моментом достављања потребне документације од стране НИО у којој је поступак покренут. Увођењем система еНауке, овај поступак је у одређеном смислу поједностављен и олакшан, будући да се извештај и сва пропратна документација достављају у електронском облику. Међутим, чини се да све могућности које еНаука пружа нису потпуно искоришћене, када говоримо о заштити права истраживача у овом поступку и могућностима за поједностављење самог поступка, посебно имајући у виду да је и ова друга фаза, такође, подељена у две фазе за избор у научна звања виши научни сарадник и научни саветник – поступак пред надлежним матичним научним одбором и поступак пред Комисијом за стицање научних звања. Да ли је и колико овакав поступак брз, ефикасан, економичан, правичан, објективан, у интересу истраживача и неопходан, видеће се у наредним пасусима.

Надлежност матичног научног одбора (у даљем тексту: МНО) прецизирана је чланом 27. Закона у којем се наводи да МНО, између осталог, одлучује о стицању научног звања научни сарадник (тачка 1) и даје мишљење Комисији о квалитету научноистраживачког рада и доприносу истраживача – кандидата за избор и реизбор у научно звање виши научни сарадник и научни саветник, у складу са законом (тачка 2). Матични научни одбор доноси пословник и подноси министру извештај о свом раду најмање једном годишње и има најмање седам, а највише девет чланова у зависности од тога за коју се научну област, грану или дисциплину образује (члан 26. Закона).

Комисија за стицање научних звања одлучује о стицању научних звања виши научни сарадник и научни саветник, мултидисциплинарна је и састављена од 17 чланова, из реда академика, научних саветника и редовних професора универзитета (чл. 22–24. Закона).

Матични научни одбор је дужан да одлучи о избору кандидата у звање научни сарадник у року од 60 дана од пријема предлога одлуке са документацијом, односно да Комисији достави мишљење о избору кандидата у звање виши научни сарадник / научни саветник у року од 30 дана од пријема предлога одлуке са документацијом, након чега је Комисија дужна да донесе одлуку у року од 90 дана од дана пријема предлога одлуке са документацијом (члан 84. Закона).

У пракси поступак за избор у виша научна звања у овој фази изгледа на следећи начин. На седници надлежног МНО одређује се извештац који након увида у документацију кандидата подноси извештај члановима МНО на основу кога МНО (не) прихвата предлог одлуке о избору у наведено научно звање и доставља мишљење Комисији за стицање научних звања о квалитету научноистраживачког рада и научном доприносу кандидата за стицање научног звања. У мишљењу се наводи назив НИО преко које је поступак покренут, име и презиме кандидата, научно звање које се стиче, област науке, грана науке, научна дисциплина и име и презиме известиоца, а након тога назив МНО (нпр. Матични научни одбор за право, економију и политичке науке), као и да ли је на основу извештаја известиоца предлог за избор или реизбор у научно звање прихваћен једногласно или са одређеним бројем гласова. Затим се у образложењу мишљења табеларно приказује да ли кандидат испуњава све неопходне квалитативне критеријуме (рецензије, учешће у међународној сарадњи, организација научних скупова, уређивање монографија итд.) као и квантитативне услове, и у ком броју (укупан број радова сваке категорије и укупан број свих радова у категорији обавезни [1] и категорији обавезни [2]), слично резимеу извештаја о кандидату за стицање научног звања који потписује председник комисије за оцену испуњености услова у првој фази поступка. На овај начин се извештај комисије о кандидату и цела претходна фаза спроведена у НИО излаже поступку испитивања и оцене, односно својеврсној и темељној ревизији, која најчешће и претежно зависи само од известиоца, чије мишљење, по правилу, остали чланови МНО прихватају. Мишљење потписује председник МНО и оно се са осталом документацијом доставља Комисији за стицање научног звања. Уколико је мишљење МНО, који броји од седам до девет чланова, једногласно позитивно, завршетком ове фазе поступка (прве фазе друге фазе првостепеног поступка) извештај кандидата је подржан од стране

минимум 17 професора и научних радника у вишим звањима (под претпоставком да су извештај потписала само три члана, да научно веће броји само седам чланова са правом гласа и МНО седам чланова). Међутим, у пракси је тај број најчешће двадесет или више. Након једногласног позитивног мишљења МНО, кандидат би се лако могао опустити и помислити да се дуготрајном, сложенем, поступку и његовим напорима назире крај, што не мора бити тачно. Двадесет и више гласова и мишљења људи компетентних у научној области у којој се кандидат бира у звање, нису гаранција да ће мултидисциплинарна Комисија за стицање научних звања донети позитивну одлуку.

У следећој, завршној, фази (другој фази друге фазе првостепеног поступка), бира се извештац међу члановима Комисије за стицање научних звања, који не доноси коначну одлуку на основу целокупне пристигле документације и претходно спроведеног поступка, већ поново врши коначну проверу испуњености услова кандидата, чиме се мишљење свих учесника претходних фаза поступка поново излаже ревизији (мишљење чланова МНО првој ревизији, а мишљење комисије која је потписала извештај и свих чланова научног већа који су извештај подржали, сада већ, другој ревизији). Мишљење известиоца, по правилу, остали чланови Комисије прихватају, будући да је иста мултидисциплинарна, па је тешко замислити да један члан који је професор Биолошког факултета не подржи мишљење и предлог за коначну одлуку коју је дао извештац професор Правног факултета, уколико се спроводи поступак за избор кандидата у научно звање у области правних наука. Или обрнуто. У тренутно поступајућој Комисији, од 17 чланова само један је правник, па је вероватно да он буде извештац свим кандидатима који покрећу поступак за избор у научно звање у области правних наука (Реšenje о именовању председника, заменика председника и чланова Комисије за стичање научних звања бр. 119-01-41/2022-1 од 12. 12. 2022). Да закључимо, цео претходни поступак, сва мишљења и потписи, у пракси најчешће више од двадесет професора и научника у вишим звањима, могу бити доведени у питање због мишљења и тумачења једног човека – известиоца Комисије за стицање научних звања који, на крају, има највећи утицај на садржај коначне одлуке.

Уколико се ова фаза поступка заврши доношењем негативне одлуке, кандидат има могућност да у року од 15 дана од дана достављања одлуке поднесе жалбу Националном савету за научни и технолошки развој (члан 16. став 1. тачка 14. Закона).³

³ Национални савет има председника и 13 чланова, из реда академика, истраживача у звању научног саветника и редовног професора универзитета и привредника. Председника и чланове Националног савета именује и разрешава Влада, у складу са овим законом. Влада именује председника Националног савета из реда редовних професора универзитета и научних саветника, на предлог министра. У Национални савет Влада именује: три члана у звању научног саветника запослена у институтима, са листе кандидата коју предлаже Заједница института Србије, три члана у звању редовног професора запослена на универзитетима, са листе кандидата коју предлаже Конференција универзитета Србије, два члана на предлог Српске академије наука и уметности из реда њених чланова, једног члана на предлог Матице српске, једног члана у звању научног саветника или редовног професора у војној – научноистраживачкој установи Министарства одбране и Војске Србије на предлог Министарства одбране, једног члана на предлог Академије инжењерских наука Србије из реда њених чланова и два члана из реда истакнутих привредника са листе кандидата коју предлаже Привредна комора Србије (члан 15. ст. 1–4. Закона).

Национални савет је дужан да у року од 30 дана од дана пријема жалбе размотри жалбу и донесе решење којим може: 1) одбити жалбу; 2) поништити решење у целини или делимично и сам одлучити о управној ствари; 3) поништити решење и вратити предмет Комисији или матичном научном одбору на поновно одлучивање (члан 84. став 4. Закона). У последњем случају, Комисија односно матични научни одбор, дужни су да у року од 30 дана од дана пријема решења Националног савета о поништавању првостепене одлуке и враћању на поновно одлучивање донесу одлуку у складу са правним схватањем Националног савета (члан 84. став 5. Закона).

Другостепени поступак пред Националним саветом за научни и технолошки развој – студија случаја

Жалбени наводи

У наредним редовима биће дат преглед најважнијих навода из Жалбе ауторке рада, поднете Националном савету за научни и технолошки развој 5. 6. 2024. године, против Одлуке Комисије за стицање научних звања Министарства науке, технолошког развоја и иновација бр. 660-01-00001/2024-03/45 од 22. 4. 2024. године (у даљем тексту: Одлука), коју је Национални савет за научни и технолошки развој усвојио и на основу ње побијању Одлуку Комисије преиначио (Rešenje Nacionalnog Saveta za naučni i tehnološki razvoj br. 07-00-37/2024-3 od 23. 9. 2024).

Жалба је изјављена због: погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања; погрешне примене материјалног права; повреде правила поступка и неправилно примењеног овлашћења за одлучивање по слободној оцени.

1) У образложењу побијане Одлуке наводи се да кандидаткиња не испуњава квантитативне и квалитативне критеријуме за стицање научног звања научни саветник и да од потребних 70 има укупно 69 бодова.⁴

Према Извештају петочлане Комисије за спровођење поступка за стицање научног звања и писање реферата о кандидаткињи, који је усвојен на седници Научног већа Института за политичке студије 19. 1. 2024. године, када је донет Предлог Одлуке бр. 36/1 о избору кандидаткиње у више звање, утврђено је да кандидаткиња има укупно 103,5 бодова, од чега у категорији (1) 101 бод, а у категорији (2) 79 бодова. Према мишљењу известиоца Матичног научног одбора за право, економију и политичке науке од десет радова у категорији М31 (предавање по позиву са међународног скупа штампано у целини, неопходно позивно писмо – 3,5 бодова) само један је испуњавао услов за ту категоризацију, док је осталих девет радова прекатегорисано у категорију М33 (саопштење са међународног скупа штампано у целини, без позивног писма – 1 бод), чиме је од 35 бодова у категорији (2) кандидаткињи одузето 31,5 бодова. Иако уредно приложена, позивна писма прописаног садржаја кандидаткиње нису уважена,

⁴ Према Правилнику потребно је да кандидат за звање научног саветника оствари укупно 70 бодова, у категоријама: (1) М10+М20+М31+М32+М33+М41+М42+М43+М44+М45+М51+М52+М53+М54+М61 укупно 54, а у категоријама (2) М11+М12+М13+М14+М21+М22+М23+М24+М31+М41+М42 укупно 40 бодова.

а разлог није наведен у образложењу побијане Одлуке, што је представљало битан пропуст и битну повреду правила поступка. Разлог је кандидаткињи накнадно саопштен усмено од стране известиоца МНО а то је да „писма не могу бити призната јер не садрже назив рада”. Такође није наведено којих девет конференција није прихваћено, а која једна јесте, што такође представља још један битан пропуст и битну повреду правила поступка.

Комисија за стицање научних звања, образована на основу Закона о науци и истраживањима, у свом раду врши јавна овлашћења у складу са Уставом, Законом и подзаконским актима (пре свега Правилником о стицању истраживачких и научних звања). У вршењу јавних овлашћења Комисија за стицање научних звања и сви матични научни одбори у обавези су да стриктно поштују Устав Републике Србије, законе и подзаконске акте и немају могућност да буду извор права и да мимо утврђених прописа исте мењају и примењују као властити извор права. Односно, и изнад свега, морају поштовати основно уставно начело једнаког и истоветног поступања у свим правним односима из оквира своје надлежности као и начело правне сигурности и заштите правног поретка. Комисија и матични научни одбори нису овлашћени да у поступању примењују неједнаке аршине, од случаја до случаја, од избора до избора, од кандидата до кандидата, па да при доношењу одлука заузимају различите ставове и неједнако вреднују истоветне резултате различитих кандидата. На овај начин у вршењу јавних овлашћења Комисија и Матични научни одбор чине дискриминацију и волунтаризам у примени прописа, чиме доприносе правној несигурности и урушавању постојећег правног поретка, што утиче на статус неотуђивих права научних радника у Републици Србији, Уставом загарантованих.

У Прилогу 2 Правилника ни на једном другом месту се не прописује обавеза да позивно писмо мора садржати назив рада, нити је од примене Правилника то икада била пракса (нити је могла бити, будући да се оваква обавеза може увести и јасно прецизирати једино неким новим будућим правилником који ће бити нови извор права за поступање у овој области, али не и дискреционим тумачењем известиоца који једино могу да примењују тренутно важеће прописе приликом вршења поверених јавних овлашћења).⁵ Треба истаћи да у моменту када организатори научних скупова шаљу позивна писма за учествовање на конференцијама, по правилу захтевају да им се до одређеног датума достави пријава теме, односно наслов рада и апстракт, а након достављања целог рада исти пролази поступак рецензије пре коначног одобрења и увршћивања у програм конференције. Ова пракса на међународним конференцијама, како у нашој земљи тако и у иностранству, омогућава да се пријаве научни

⁵ У Прилогу 2 Правилника Разврставање и начин навођења научноистраживачких резултата на стр. 4. прецизира се да се „Међународним научним скупом сматра скуп који организује међународни научни одбор, научно удружење или научна институција, која има међународну селекцију и рецензију приложених радова и на коме се радови саопштавају и публикују на једном од светских језика, или језика међународне научне комуникације у датој области науке. Услов да скуп добије статус међународног научног скупа је да има у научном одбору чланове из најмање пет земаља и најмање десет учесника са радовима из иностранства. Предавање по позиву се признаје само једном аутору (ако то није недвосмислено другачије формулисано у самом позиву)“.

радници широм света како би научни скупови били бројнији и квалитетнији. Стога, истраживачи и организатори конференција не знају и немају прецизан наслов рада у тренутку када добијају, односно када шаљу позивно писмо за учешће на научном скупу, што треба уважити и у будућем правилнику јасно прецизирати уколико таква намера законодавца заиста постоји (нпр. да је потребно позивно писмо у коме се истраживач позива да излаже рад под одређеним називом, који је прошао поступак рецензије), јер једино у том случају захтевање позивног писма са називом рада може имати смисла и бити у складу са етичким стандардима у области научног рада. У супротном, постоји оправдани ризик од могућих злоупотреба и неетичког поступка, односно од издавања позивних писама са називом рада пре окончања поступка рецензије, чиме се обесмишљава поступак рецензије и прејудуцира њен исход.

На овај начин је извршена озбиљна дискриминација кандидаткиње и нанета јој је штета будући да је за исте конференције различито бодована у односу на друге колеге и колегинице који су у поступку избора у научна звања такође достављали позивна писма на своје име, са називом конференције, али без назива рада (у неким случајевима и без имена и презимена), што говори о поступањима у супротности са уставним начелима правне сигурности и једнаког и истоветног поступања у истоветним ситуацијама, што је потврђено и 27. 5. 2024. године увидом у одређен број предмета у просторијама Министарства науке, технолошког развоја и иновација, по основу Захтева кандидаткиње за остваривање права на приступ информацијама од јавног значаја у складу са Законом о слободном приступу информацијама од јавног значаја („*Službeni glasnik Republike Srbije*“, br. 120/2004, 54/2007, 104/2009, 36/2010, 105/2021). Под претпоставком да су у поступцима избора у звање кандидати у чије предмете је увид остварен, али и многи други за које није било времена да се увид оствари, другачије бодовани, конкретно на начин на који је бодована кандидаткиња, многи од њих не би испуњавали услове за научна звања у која су изабрани, што је у овом случају потврдило неједнако поступање тела која врше јавна овлашћења – Матичног одбора за право, економију и политичке науке и Комисије за стицање научних звања, и несагледиве последице које такво поступање и кршење Устава, закона и подзаконских аката може имати по уставом и законом загарантована права појединаца.

Комисија и Матични научни одбор поступајући дискриминаторно и примењујући неједнаке аршине, од случаја до случаја, од избора до избора, од кандидата до кандидата, при доношењу одлука заузимају различите ставове и неједнако вреднују истоветне резултате различитих кандидата, али је интересантно да, такође, неједнако вреднују и различите резултате истог кандидата. У односу на изложено вредновање међународних конференција, кандидаткиња је различито бодована и за три националне конференције, будући да су за све три прихваћена позивна писма са именом и називом конференције, али без назива рада (М61 – предавање по позиву са скупа националног значаја штампано у целини, неопходно позивно писмо – 1,5 бод), што се види из Мишљења Матичног научног одбора од 19. 3. 2024. године, у табели у категорији М61. Ово поставља питање – због чега је један критеријум примењен за домаће конференције (које не улазе у састав обавезне структуре [2]), а други за међународне конференције које улазе у састав обавезне структуре (2), а све противно Закону и Правилнику?

Кандидаткињи је незаконито поништено 31,5 бодова у категорији (2). Упркос томе, Матични научни одбор за право, економију и политичке науке, на седници одржаној 19. 3. 2024. године, једногласно је усвојио њен извештај за напредовање у више звање, будући да је и поред поништених бодова кандидаткиња имала довољно других бодова за избор у звање. Такође, у образложењу побијане Одлуке Комисије за стицање научних звања, пропуштено је да се наведе да је Матични научни одбор за право, економију и политичке науке једногласно усвојио Извештај, закључујући да именована испуњава све Законом и Правилником прописане квантитативне и квалитативне критеријуме (који ни на који начин нису довођени у питање од стране чланова Матичног научног одбора). Овакво пропуштање Комисије за стицање научних звања приликом састављања образложења представља још једну битну повреду правила поступка јер се из формулације образложења побијане Одлуке стиче утисак да је и МНО за право, економију и политичке науке дао негативно мишљење на Извештај кандидаткиње.

2) Након једногласног усвајања извештаја и позитивног мишљења које је дао МНО, на седници Комисије 22. 4. 2024. године, известилац Комисије оспорио је кандидаткињи, а Комисија је такве наводе прихватила оспореном Одлуком, три рада у категорији M24 (радови су објављени 2019. године, а имали су категорију Q3 у бази SCImago Journal Rank /SJR/ 2017. године, што је као информација доступно на сајту ове базе). Ови радови су категорисани као M24 узимајући у обзир Правилник о категоризацији и рангирању научних часописа („Službeni glasnik RS“, br. 159/2020), који у члану 2. став 3. прописује да се у области друштвених и хуманистичких наука, осим часописа реферисаних у међународним цитатним базама Journal Citation Report (JCR) и Web of Science (WoS), међународним часописом сматра и часопис реферисан у међународним базама SCImago Journal Rank (SJR), као и они научни часописи које одговарајући матични одбори дефинишу као часописе из категорије M23. Чланом 14. којим се прецизира рангирање и категоризација часописа у области друштвених и хуманистичких наука, у ставу 2. истог Правилника прецизира се да

„...категији M23 припадају и часописи означени као Q1 у SJR, категорији M24 припадају часописи означени као Q2 и Q3 у SJR, а категорији M51 часописи означени као Q4 у SJR“.

Комисија за стицање научних звања је погрешно применила пропис због неупућености, што је допринело да се стекне утисак да је одлучено по слободној процени, а не по прописима који уређују критеријуме за избор у звање и поступак избора, што је поткрепљено у наредним пасусима.

Ово потврђује образложење из побијане Одлуке да су

„...сва три рада објављена 2019. године, пре доношења важећег правилника који у оквиру Прилога 2 предвиђа решење да се за одређивање коефицијента М и импакт фактора међународних часописа користе подаци из међународних цитатних база за период од две године пре публикавања и година публикавања, и то за ону годину у којој је часопис најбоље рангиран [...] па би примена важећег Правилника о стицању истраживачких и научних звања (‘Službeni glasnik Republike Srbije’, 159/20

и 14/23) из 2020. године на радове објављене 2019. године *подразумевала ретроактивну примену* *прописа* будући да Правилник о стицању истраживачких и научних звања („*Službeni glasnik Republike Srbije*“, 24/16, 21/17, 38/17) који је важио у време објављивања тих радова не предвиђа такво решење...”

Мора се поновити и запамтити да Правилник који се примењује на поступак избора и реизбора кандидата у научна звања јесте онај који је на снази у моменту покретања поступка и то важи за оцену свих квантитативних и квалитативних услова и вредновања научног рада кандидата, осим уколико у завршним одредбама није предвиђен одређени прелазни период. Примена Правилника о категоризацији и рангирању научних часописа („*Službeni glasnik Republike Srbije*“, br. 159/20) директно је у вези са применом тренутно важећег Правилника о стицању истраживачких и научних звања, те образложење о „ретроактивној примени” никако не може бити уважено. Овакво образложење је правни и конституционални нонсенс!

Треба напоменути да је и претходни Правилник о поступку и начину вредновања, и квантитативном исказивању научноистраживачких резултата истраживача („*Službeni glasnik Republike Srbije*“, br. 24/16, 21/17, 38/17), Прилог 2 „Разврставање и начин навођења научноистраживачких резултата”, став 3, прописивао исто решење – одређивање коефицијента М и импакт фактора међународних часописа узимајући у обзир „период од две године пре публикација и годину публикација, и то за ону годину у којој је часопис најбоље рангиран, односно ону у којој је имао највећи импакт фактор”.

Свакако да садржина претходно важећег правилника није од утицаја на поступак избора и вредновање резултата, али показује да известилац и чланови Комисије за стицање научних звања нису били упознати са његовим одредбама. Образложење Одлуке да Правилник „који је важио у време објављивања тих радова не предвиђа такво решење”, а затим и позивање на „забрану ретроактивне примене Правилника о категоризацији и рангирању научних часописа из 2020. године”, представља покушај да се примена важећег Правилника о категоризацији и рангирању научних часописа ограничи искључиво на резултате објављене након његовог доношења, независно од момента покретања поступка за избор у научно звање, што је до сада, најблаже речено, незабележен правни маневар у поступцима избора и реизбора у научна звања.

Иако посебни прописи регулишу поступак избора у научна звања, ипак се основна начела Закона о општем управном поступку („*Službeni glasnik Republike Srbije*“, br. 18/2016, 95/2018 – аутентично тумачење и 2/2023 – одлука УС; у даљем тексту: ЗУП) примењују на све управне поступке, па и на поступке за изборе у научна звања. Тако члан 10. ЗУП-а прописује да је орган дужан да правилно, истинито и потпуно утврди све чињенице и околности које су од значаја за законито и правилно поступање у управним стварима, а овлашћено службено лице одлучује по свом уверењу које чињенице сматра доказаним, „на основу савесне и пажљиве оцене сваког доказа посебно и свих доказа заједно, као и на основу резултата целокупног поступка”. На основу свега наведеног произлази да чињенице и околности у овој управној ствари нису правилно, истинито и потпуно утврђени. Такође, резултати целокупног поступка нису изложени у образложењу подијане Одлуке Комисије пропуштањем да се наведе да је Матични научни одбор једногласно усвојио Извештај кандидаткиње,

као и пропуштањем да се наведе који су радови прекатегорисани из М31 категорије у М33 категорију и из којих разлога.

3) Иако МНО за право, економију и политичке науке није истицао никакав приговор нити примедбе на менторство кандидаткиње, известилац Комисије за стицање научних звања оспорио је и квалитативни критеријум за стицање научног звања научни саветник, у погледу реализованог менторства, а његов став је Комисија прихватила, наводећи у образложењу побијане Одлуке да је

„...Одлуком Научног већа Института за упоредно право од 7. 4. 2021. године кандидаткиња именована за ментора, али да није могла да буде суштински ментор у том случају, из разлога што је Комисија за преглед и оцену докторске дисертације поднела Извештај о завршеној докторској дисертацији 19. 4. 2021. године, докторска дисертација стављена је на увид јавности 21. 4. 2021. године, а одбрањена је 30. 6. 2021. године”.

Такође се наводи да „захвалница није наведена у докторској дисертацији као што је предвиђено Правилником о стицању научних и истраживачких звања, већ у каснијим радовима који су објављени после одбрањене дисертације па је очигледно да нису произашли из заједничког рада током израде дисертације”.

С тим у вези, у жалби је наведено да се менторски рад за све менторе одвијао од првог дана заснивања радног односа младих истраживача када су им додељивани и суштински ментори будући да се сав и претежан рад на докторским дисертацијама одвијао у оквиру Института за упоредно право. Кандидаткиња је као виша научна сарадница била ангажована у раду са тадашњом студенткињом докторских студија у оквиру пројекта „Српско и европско право – упоређивање и усаглашавање” (број пројекта: 179031) које је финансирало Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије за период 2011–2019. године, од 1. 5. 2018. и током целе 2019. године колико је наведени пројекат трајао, као и у оквиру пројектног задатака „Права детета” чији је кандидаткиња била руководилац у оквиру наведеног пројекта, о чему као доказ постоји Одлука Научног већа Института за упоредно право и Потврда руководиоца пројекта и тадашњег директора.

У жалби је посебно истакнуто да Правилник о стицању истраживачких и научних звања у члану 50. став 5. прописује (алтернативно!) да се „учешће у научном раду са кандидатом доказује *на један или више* следећих начина: 1. захвалницом докторске дисертације; 2. захвалницом у високорангираном заједничком раду; 3. високоранжираним заједничким радовима у којима је ментор јасно позициониран; 4. одлуком универзитета односно факултета о именовању за ментора односно коментора”. У овом случају захвалнице су дате у три од четири коауторска рада. Треба рећи и да ментори са факултета не гледају благонаклоно на докторанда који у докторској дисертацији изјављује захвалност суштинском ментору запосленом у научном институту, па чак то и не допуштају, те је и то један од разлога због чега се ова пракса понекад свесно настоји избећи.

Даље се у истом члану 50. став 5. Правилника о стицању истраживачких и научних звања наводи да за све од наведених услова тема докторске дисертације мора

бити одобрена од стране универзитета, али се нигде не прецизира да радови морају бити објављени до одбране докторске дисертације.

Након завршеног поступка пред Комисијом и оспорених радова у категорији М24, кандидаткињи је недостајао један бод за избор у највише научно звање и квалитативни критеријум менторства. Комисија не само да је незаконито оспорила ова три рада, него их није бодовала ни као минималну М53 категорију ($3 \times 1 = 3$ бода), где би укупан збир бодова ипак прелазио потребан прописани минимум.

Образложење Решења Националног савета за научни и технолошки развој

На седници Националног савета за научни и технолошки развој, одржаној 23. 9. 2024. године, донето је решење бр. 07-00-37/2024-03 којим се усваја Жалба кандидаткиње, поништава Одлука Комисије за стицање научних звања бр. 660-01-00001/2024-03/45 од 22. 4. 2024. године, а кандидаткиња се бира у научно звање научни саветник.

Наводи се да је разматрајући Жалбу са допуном и прилоге уз њу, оспорену Одлуку и списе предмета, Национални савет утврдио следеће:

– Евидентно је да је према Извештају петочлане Комисије за писање реферата о кандидаткињи утврђено да кандидаткиња има укупно 103,5 бодова, у категорији „Обавезни 1” – 101 бод, а у категорији „Обавезни 2” – 79 бодова. Из приложеног се види да иако уредно приложена, позивна писма прописаног садржаја кандидаткиње нису уважена, нити је наведен разлог у образложењу побијане Одлуке, што представља битан пропуст и повреду правила поступка. Није наведено ни којих девет конференција није прихваћено, а која једна јесте, што такође представља битан пропуст и повреду правила поступка.

– Из образложења ожалбене Одлуке евидентно је да у вези с неприхватањем радова из категорије М24 нису прецизно наведене одредбе свих прописа којима се уређује избор у научна звања, односно нису наведене тачне чињенице у вези са ретроактивном применом прописа, што представља повреду правила поступка.

– Према становишту Националног савета, Одлука Научног већа Института за упоредно право о именовању кандидаткиње за ментора студенткињи докторских студија, представља релевантан доказ да је кандидаткиња била ментор, што је довољан квалитативни показатељ за избор у научно звање научни саветник. Поред тога, као суштински ментор кандидаткиња је са докторанткињом објавила четири коауторска рада, од којих по један у категоријама М23 и М24.

Национални савет наводи да је ценио и друге наводе жалбе, наводе из образложења ожалбене Одлуке, оцену МНО за право, економију и политичке науке, који је проценио да кандидаткиња испуњава услове, као и све друге доказе из списка предмета и сагласно начелу делотворности и економичности поступка и начелима самосталности и слободне оценое доказа, оценио да су испуњени сви квантитативни и квалитативни услови за избор у највише научно звање.

ПРАВНЕ МОГУЋНОСТИ У СЛУЧАЈУ ОДБИЈАЊА ЖАЛБЕ ОД СТРАНЕ НАЦИОНАЛНОГ САВЕТА ЗА НАУЧНИ И ТЕХНОЛОШКИ РАЗВОЈ У ДРУГОСТЕПЕНОМ ПОСТУПКУ

Другостепено решење Националног савета је коначно, против њега није дозвољена жалба, али постоји могућност вођења управног спора пред Управним судом у року од 30 дана од пријема решења. Против пресуде донете у управном спору не може се изјавити жалба и она је правноснажна (član 7. stav 2. Zakona o upravnim sporovima, „Službeni glasnik Republike Srbije“, broj 111/2009).

Након тога, кандидат би имао могућност подношења Уставне жалбе, која се може изјавити против појединачних аката или радњи државних органа или организација којима су поверена јавна овлашћења, а којима се повређују или ускраћују људска или мањинска права и слободе зајемчене Уставом, ако су исцрпљена или нису предвиђена друга правна средства за њихову заштиту или је законом искључено право на њихову судску заштиту. Овај поступак је регулисан чл. 82–92. Закона о Уставном суду („Službeni glasnik RS“, br. 109/2007, 99/2011, 18/2013 – Odluka US, 40/2015, 103/2015, 10/2023, 92/2023). Такође, уставна жалба се може изјавити и ако нису исцрпљена правна средства, у случају када је подносиоцу жалбе повређено право на суђење у разумном року. Уставна жалба се може изјавити у року од 30 дана од момента достављања акта донетог по последњем исцрпљеном правном средству, када су у питању уставне жалбе чији су предмет појединачни акти, односно, од дана предузимања или престанка радње, када су у питању уставне жалбе чији су предмет радње, с тим да се у овом случају рок рачуна од дана сазнања подносиоца уставне жалбе о предузимању или престанку радње (Postupak po Ustavnoj žalbi). Када Уставни суд усвоји уставну жалбу и утврди да је оспореним актом или радњом повређено или ускраћено људско или мањинско право и слобода зајемчена конкретном одредбом Устава, а на други начин се не могу отклонити штетне последице, Суд поништава појединачни акт, и предмет враћа на поновни поступак и одлучивање органу чији је акт поништен. Када одлуком усваја уставну жалбу, Уставни суд утврђује и да ли је ова одлука основ за накнаду штете. Одлука по уставној жалби је коначна (и правноснажна), јер спор решен одлуком Уставног суда не може поново решавати исти или други уставни суд, или било које друго тело, односно она се не може побијати било каквим правним леком, а уставна жалба која је довела до мериторног окончања спора је пресуђена ствар. Одлука Уставног суда којом се усваја уставна жалба је правни основ за подношење захтева за накнаду штете или отклањање других штетних последица пред надлежним органом, у складу са законом. На основу одлуке Уставног суда којом је усвојена уставна жалба, подносилац уставне жалбе може поднети захтев за накнаду штете Комисији за накнаду штете, ради постизања споразума о висини накнаде. Ако тај захтев не буде усвојен или по њему Комисија не донесе одлуку у року од 30 дана од подношења захтева, подносилац уставне жалбе може код надлежног суда поднети тужбу за накнаду штете и ово право реализовати у парничном поступку.

Поступак пред Европским судом за људска права у Стразбуру може бити следећа фаза у поступку заштите права истраживача, у случају да у претходним поступцима није остварио заштиту права које сматра да му је повређено. Европска конвенција

о људским правима („Službeni list SCG“ – Međunarodni ugovori, 9/03, 5/2005, 7/2005; i „Službeni glasnik RS“ – Međunarodni ugovori, 12/2010, 10/2015) прописује услове под којима се овлашћени субјекти могу обратити овом суду и захтевати покретање поступка за заштиту људских права:

„Суд може узети предмет у поступак тек када се исцрпе сви унутрашњи правни лекови, у складу са општепризнатим начелима међународног права, и у року од шест месеци од дана када је поводом њега донета правноснажна пресуда“ (члан 35).

Представка не може бити суштински иста са представком коју је суд већ разматрао, потребно је да је држава против које се подноси представка ратификовала Конвенцију, а повреда треба да је наступила након ратификације и на територији државе потписнице. Од 1. фебруара 2022. године, након ступања на снагу Протокола број 15 уз Конвенцију, након доношења коначне домаће одлуке у оквиру исцрпљивања домаћих правних лекова, рок за подношење представке Европском суду скраћен је са шест на четири месеца, с тим што се нови рок примењује само на представке у којима је коначна домаћа одлука донета тада или након тог датума (Zastupnik Republike Srbije pred Evropskim sudom za ljudska prava). Мере извршења морају окончати и отклонити повреду и, колико је то могуће, њене негативне последице по подносиоца захтева (Zastupnik Republike Srbije pred Evropskim sudom za ljudska prava). Извршење пресуда захтева и спровођење општих мера за спречавање повреда сличних онима које је утврдио Европски суд (нпр. кроз измене закона, судске праксе или путем других врста мера), а уколико Европски суд у пресуди/одлуци утврди да је дошло до повреде Конвенције или Протокола уз њу, може доделити и правичну накнаду оштећеној страни (Zastupnik Republike Srbije pred Evropskim sudom za ljudska prava). Правично задовољење може обухватити исплату нематеријалне и/или материјалне штете, као и трошкове поступка пред Европским судом, а рок за исплату је три месеца од правноснажности пресуде, односно три месеца од дана објављивања одлуке.

И на крају, постоји могућност кривичноправне заштите кроз кривични поступак за утврђивање постојања дела *Злоупотреба службеног положаја*. Члан 359. став 1. Кривичног законика прописује да

„...службено лице које искоришћавањем свог службеног положаја или овлашћења, прекорачењем границе свог службеног овлашћења или невршењем своје службене дужности прибави себи или другом физичком или правном лицу какву корист, другом нанесе какву штету или теже повреди права другог, казниће се затвором од шест месеци до пет година“ (Krivični zakonik, „Službeni glasnik RS“, br. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 и 35/2019).

Члан 361. став 1. Кривичног законика инкриминише кривично дело *Несавесљан рад у служби*, чији основни облик, за разлику од претходног дела из члана 359. став 1, да би постојао, подразумева проузроковање штете у одређеном износу:

„Службено лице које кршењем закона или других прописа или општих аката, пропуштањем дужности надзора или на други начин очигледно несавесно поступа у

вршењу службе, иако је било свесно или је било дужно и могло бити свесно да услед тога може наступити тежа повреда права другог или имовинска штета, па таква повреда, односно штета у износу који прелази четиристо педесет хиљада динара и наступи, казниће се новчаном казном или затвором до три године.”

У ставу 2. истог члана прописује се тежи облик дела:

„...ако је услед дела из става 1. овог члана дошло до тешке повреде права другог или је наступила имовинска штета у износу који прелази милион и петсто хиљада динара, учинилац ће се казнити затвором од шест месеци до пет година.”

Извршење дела из ст. 1. и 2. члана 361. могло би се доказивати под претпоставком да је због пропуста надлежних органа у поступку избора у научно звање истраживач изгубио право на научно звање и зараду или му је она незаконито умањена или му није повећана, сходно оствареним резултатима, због доношења незаконите одлуке.

Када говоримо о саучесништву, оно је регулисано чл. 33–35. Кривичног законика. Члан 33. прописује да саизвршилаштво постоји „ако више лица учествовањем у радњи извршења са умишљајем или из нехата заједнички изврше кривично дело, или остварујући заједничку одлуку другом радњом са умишљајем битно допринесу извршењу кривичног дела, свако од њих казниће се казном прописаном за то дело. Подстреквање је инкриминисано чланом 34. КЗ”⁶

У члану 35. инкриминише се помагање:

„(1) Ко другом са умишљајем помогне у извршењу кривичног дела, казниће се казном прописаном за то кривично дело, или ублаженом казном; (2) Као помагање у извршењу кривичног дела сматра се нарочито: давање савета или упутстава како да се изврши кривично дело, стављање учиниоцу на располагање средстава за извршење кривичног дела, стварање услова или отклањање препрека за извршење кривичног дела, као и унапред обећано прикривање кривичног дела, учиниоца, средстава којима је кривично дело извршено, трагова кривичног дела или предмета прибављених кривичним делом.”

Из наведеног може се закључити да постоји широк, задовољавајући и довољан правни оквир који може обезбедити заштиту истраживача и његових права. Уколико би се утврдило и извршење кривичног дела или више њих, од стране једне или више особа, истраживач би могао да стекне и по том основу право на накнаду материјалне и нематеријалне штете (за претпрљене душевне болове) истицањем имовинскоправног захтева у кривичном поступку.

⁶ „(1) ко другог са умишљајем подстрекне да изврши кривично дело, казниће се казном прописаном за то кривично дело; (2) Ко другог са умишљајем подстреква на извршење кривичног дела чији покушај је по закону кажњив, а дело не буде ни покушано, казниће се као за покушај кривичног дела.”

НЕКЕ НЕДОУМИЦЕ У ПРИМЕНИ ПРАВИЛНИКА О СТИЦАЊУ ИСТРАЖИВАЧКИХ И НАУЧНИХ ЗВАЊА У ВЕЗИ С (РЕ)ИЗБОРОМ У ВИША НАУЧНА ЗВАЊА

Стечена научна, односно истраживачка звања престају да важе: истеком рока на који су стечена, избором у више звање или одузимањем звања (члан 91. став 4. Закона). Звање научног сарадника и вишег научног сарадника стиче се за период од пет година, без ограничења броја реизбора, док је звање научног саветника трајно. Постојеће научно звање траје до окончања благовремено покренутог поступка стицања вишег научног звања односно реизбора у постојеће звање (члан 91. став 1. Закона). Ако истраживач у звању научног сарадника и вишег научног сарадника „не буде *реизабран* у одговарајуће звање”, распоређује се на упражњено радно место које одговара његовој стручној спреми, у складу са општим актом института, а ако таквог радног места нема, истраживачу престаје радни однос у институту (члан 91. став 3. Закона). А шта се дешава ако не буде изабран у више звање?

У новом Правилнику о стицању истраживачких и научних звања („*Službeni glasnik Republike Srbije*“, број 80/2024), као и у његовом, још увек важећем, претходнику („*Službeni glasnik Republike Srbije*“, бр. 159/20 и 14/23), који се примењује до 1. 6. 2025. године, поново није прецизирано шта се догађа у ситуацији када кандидат покрене поступак за стицање вишег звања, који се оконча доношењем одлуке о неиспуњавању прописаних услова за тражено звање. Одређене чланове било би сврсисходно у том смислу допунити, будући да члан 21. став 1. прописује да након губитка звања кандидат може покренути поступак за избор у прво научно звање научни сарадник (као и садашњи члан 36). Ако звање није изгубљено због одузимања звања или због пропуштања кандидата да благовремено покрене поступак за избор или реизбор, у пракси су могуће две ситуације.

Прва ситуација је она у којој кандидат након покренутог поступка за избор у звање виши научни сарадник не буде изабран у ово звање, након чега би према предложеном решењу морао покренути поступак за избор у звање научни сарадник, чиме не би био оштећен, будући да и за избор и за реизбор у ово звање мора испунити исте услове (за поље друштвених наука 16 бодова укупно и шест у категорији обавезни бодови). Другим речима, под претпоставком да кандидат првобитно није покренуо поступак за више звање, већ за реизбор у звање научни сарадник, био би у истој ситуацији као и након доношења негативне одлуке за избор у више звање, након које мора покренути поступак за избор у прво звање – научни сарадник.

Друга ситуација је занимљивија и комплекснија са аспекта заштите права истраживача. Уколико кандидат покрене поступак за избор у највише научно звање научни саветник, а поступак се оконча доношењем негативне одлуке, будући да кандидату престаје претходно звање, да ли би он применом члана 21. став 1. морао да покрене поступак за избор у прво звање – научни сарадник, без могућности да покрене поступак за реизбор у звање виши научни сарадник? Члан 16. став 1. прописује да „благовремено покренут поступак за стицање научног звања, покренут шест до осам месеци пре истека периода на који је истраживач биран сматра се редовним поступком” (као и садашњи члан 34. став 1). Иако је истраживач благовремено

покренуо поступак за стицање вишег звања, након спроведеног поступка који је окончан доношењем негативне одлуке, извесно је да су ти рокови протекли. Уколико нису (ако је имао срећу да се поступак заврши у разумном року), истраживач би могао узимањем плаћеног одсуства да прекине протек рокова (члан 101. Закона), будући да се за време породилског одсуства, боловања дужег од три месеца, јавне функције, стручног усавршавања, као и у другим случајевима када истраживач из оправданих разлога није у могућности да се бави научним радом, на захтев истраживача, рокови за избор у више звање суспендују и не рачунају у рок за избор или реизбор. Овом акробатиком истраживач би (можда) могао да сачува још неки дан постојећег звања ради покретања поступка за реизбор након доношења негативне одлуке. Можда, јер би и ову ситуацију надлежно министарство, односно надлежни МНО и Комисија могли да тумаче на различите начине, због одсуства прецизне и јасне правне регулативе.

Члан 17. став 1. прописује да „истраживач може да се бира у научно звање које није непосредно по редоследу звања утврђених Законом (прескакање научних звања). У том случају кандидат треба да испуни два пута више минималних квантитативних резултата по сваком од критеријума из прилога овог правилника, као и квалитативне услове предвиђене овим правилником, за свако научно звање за које није био биран појединачно, укључујући и оно у које се бира. Наведени услови неопходни су и за истраживача који је претходно био биран у научно звање, ако је у моменту покретања поступка за прескакање звања, то звање истекло” (као и садашњи члан 33).

Долази се дакле до једне парадоксалне ситуације да истраживач који је покренуо поступак за избор у највише научно звање нема могућност да буде реизабран у претходно звање виши научни сарадник након доношења негативне одлуке, већ да пред собом има две опције – избор у прво звање научни сарадник или избор у претходно звање виши научни сарадник, али према правилима о прескакању звања која захтевају дупло више квантитативних резултата за свако звање (у тренутно важећем правилнику само за звање које се прескаче). То конкретно значи 32 бода за звање научни сарадник (12 у категорији /2/) и 100 бодова за звање виши научни сарадник (60 у категорији /2/), што је укупно минимум 132 бода (72 у категорији /2/), иако му је за реизбор у звање виши научни сарадник било потребно да реализује најмање половину минималних квантитативних резултата потребних за избор у научно звање виши научни сарадник, што је 25 бодова (15 обавезних). Ако се све сабере и одузме, треба му 107 бодова више (57 обавезних више) него што би му требало да је одмах покренуо поступак за реизбор, али ту није крај, будући да му се за следеће покретање поступка за избор у звање научни саветник неће рачунати резултати у последњих 10 година као што би му се рачунало у случају реизбора, него искључиво од момента избора у звање виши научни сарадник.

На овај начин се истраживач практично кажњава због тога што је покренуо поступак за стицање вишег звања, уместо поступка за реизбор у постојеће звање, чиме се деморалише и демотивише да напредује и охрабрује да неограничен број пута иде у реизбор у ниже звање. Ова ситуација се може упоредити са ситуацијом у којој ђак након завршене осмогодишње школе не успева да упише средњу школу, због чега бива враћен на почетак школовања – у први разред. Сви резултати и оцене

бришу се, а у обзир се узимају минимални критеријуми потребни за полазак у основну школу. Или са ситуацијом у којој се свршени средњошколац, након неуспешног уписа на факултет, враћа у пети разред основне школе. Или са студентом који се враћа на прву годину студија због неиспуњавања услова за упис четврте године. Без логике, оправдања и уз одсуство узимања у обзир нечијег уложеног труда, времена и година живота.

У случају да је на негативну одлуку Комисије за стицање научних звања уложена жалба Националном савету за научни и технолошки развој, истраживач задржава постојеће звање до окончања другостепеног поступка.

У случају доношења решења којим се одбија жалба кандидата, било би целисходно и сагласно начелу делотворности и економичности поступка да Национални савет за научни и технолошки развој на основу утврђеног чињеничног стања (извештаја кандидата и осталих приложених доказа у првостепеном и другостепеном поступку), истовремено одлучи и о реизбору кандидата у постојеће научно звање, што би било у складу са природом управног поступка, и ни на који начин не би утицало на право истраживача да евентуално покрене управни спор пред Управним судом, без обзира на то да ли је реч о реизбору у звање научни сарадник или виши научни сарадник, иако је у овом другом случају, као што се може видети, штета коју истраживач може трпети изузетно велика, за разлику од прве ситуације. Друго могуће, и врло једноставно, решење било би прецизирање рока у коме би кандидат након доношења решења којим се одбија његова жалба имао могућност да покрене поступак за реизбор у постојеће научно звање, нпр. у року од 30 дана од дана достављања коначне другостепене одлуке (у случају да кандидат није поднео жалбу, овај рок би почео да тече након протеча рока од 15 дана за подношење жалбе против првостепене одлуке).

МОГУЋНОСТИ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ ПОСТУПКА С ЦИЉЕМ ЗАШТИТЕ ПРАВА ИСТРАЖИВАЧА ПРИМЕНОМ ВЕШТАЧКЕ ИНТЕЛИГЕНЦИЈЕ

Вратимо се на почетак. Да ли осим дужине и тежине пута за напредовање, млади, али и нешто старији истраживачи, морају да прихвате и врло неизvestан, сложен, спор, неефикасан, у неким случајевима и врло неправичан и необјективан, превише формализован и неекономичан поступак, који сигурно није у интересу истраживача, али ни у интересу државе и њене научне политике, будући на све изложене могућности које се у пракси могу догодити (незаконите ситуације и санкције које одговорна лица могу сносити у случају покретања наведених поступака и накнаде штете која би се истраживачу исплаћивала из државног буџета)? Дељење поступка на две фазе (прва фаза у НИО која је покренула поступак и друга пред надлежним министарством), а затим и друге фазе на поступак пред МНО и Комисијом за стицање научног звања, непотребна двострука ревизија извештаја кандидата усвојеног од стране компетентног научног већа (од стране МНО, а затим и Комисије која, такође, поступку ревизије и испитивања подвргава и мишљење које је дао МНО), неоправдано давање одлучујуће улоге известиоцима МНО и Комисије (нарочито

Комисије која је мултидисциплинарна, а у којој именовани извештач има коначну реч, независно од (не)знања и (не)познавања прописа, не делују као оправдано, одржливо и корисно решење. Национални савет за научни и технолошки развој постоји као другостепени, „корективни фактор” и у конкретној, изложеној, студији случаја, показао је да поседује интегритет, професионалност, неопходно знање, стручност и објективност. Међутим, до доношења коначне другостепене одлуке, кандидат је захваљујући људским пропустима, изгубио неколико месеци бавећи се покушајима да заштити своја права, претрпео је душевне болове и стрес као шансу да наруши своје здравље, примао је умањену плату, које му, упркос успеху у поступку по жалби, ресорно министарство неће надокнадити. Ових неколико месеци могу се прилично одужити, уколико поступак уђе у сезону летњих годишњих одмора током којих се не одржавају седнице тела и комисија, упркос законом прописаним роковима у којима се одлуке морају донети.

Данас, када постоји успостављен систем еНауке, чини се да све његове могућности нису потпуно искоришћене када говоримо о спровођењу поступка избора у научна звања. У резултатима кандидата у еНауци углавном су наведене категорије радова који су објављени у часописима (M20/M50), али не и категорије радова M10/M40, M30/M60, итд. У том смислу, неопходно је искористити предности које вештачка интелигенција има у односу на људски фактор, његово, понекад, недовољно познавање прописа и несигурност и недоследност у примени права (ситуацију додатно сложеном чине поједине недовољно јасне одредбе Закона и Правилника, правне празнине и могућност дискреционих тумачења, која, из чудних разлога, најчешће иду на штету истраживача). С циљем унапређења поступка, неки од предлога били би следећи:

– Пошто се поступак покреће и спроводи у надлежној НИО, неки облик екстерне контроле могао би да врши надлежни МНО, при чему би његова улога била, превасходно, верификовање категорија зборника, монографија, конференција, у складу са важећим Правилником и свим условима који су у њему прописани за сваку од наведених категорија, до краја месеца за издања објављена у претходном месецу. Након верификације категорија, оне би биле јасно видљиве на профилу кандидата у еНауци, у делу где се налазе његови резултати, па би и чланови комисије која је писала извештај о кандидату и чланови научног већа приликом гласања о усвајању извештаја, имали јасан, тачан и сигуран увид у укупан број радова, њихову категорију и укупан број бодова у категоријама (1) и (2). На овај начин би се избегла скоро свака могућност грешке, различитог бодовања кандидата, дискреционог тумачења, а разлози за вођење другостепеног поступка свели би се на минимум. Уколико кандидат сматра да његов рад заслужује већу категорију (нпр. M31 уместо M61), могао би путем НИО администратора у организацији у којој је запослен да се обрати надлежном министарству које би требало у року од нпр. 15 дана да достави своје аутентично мишљење (тумачење) о примени спорне норме (нпр. да ли је зборник са међународне конференције само онај који је штампан на енглеском, или неком другом језику, али не и на српском, и ако је тако, да ли је такво мишљење у складу са Уставом Републике Србије и са којим чланом). Такође, сваки истраживач би требало да има обавезу да све потврде о рецензирању, чланствима у уређивачким одборима часописа и конференција, позивним предавањима, учешћима на пројектима и

осталим квалитативним критеријумима, благовремено доставља скениране путем свог профила у еНауци, тако да би у сваком моменту они били доступни свима и пре покретања поступка за избор у звање. МНО би могао да верификује и ове резултате, пре њиховог коначног укључивања у профил истраживача.

– Увођење персоналног AI асистента (аватара) који би истраживача обавештавао најмање једном годишње за колико времена му истиче постојеће научно звање, колико укупно има квантитативних резултата и колико му још бодова недостаје за избор у више научно звање (и за реизбор у постојеће, уколико још увек није испунио тај услов), уз давање предлога, односно списка часописа, предстојећих конференција и тематских зборника у којима би кандидат могао да објави радове у потребним категоријама, као и број потребних радова. Поступак се не би покретао шест до осам месеци пре истека постојећег звања, будући да за тим не би било потребе, већ би даном истека звања систем сам, на основу свих расположивих података, постојеће научно звање истраживача променио у више звање, или би задржао постојеће научно звање у случају испуњења услова за реизбор, или би се појавила напомена да је звање престало уколико кандидат не испуњава услове ни за реизбор. Извештај комисије за писање реферата о испуњености услова кандидата, уколико би као фаза поступка био задржан, могао би бити приложен путем еНауке најкасније до дана истека постојећег звања и представљао би само један стручан преглед, оцену радова и научног доприноса кандидата, засновану на подацима и квантитативним резултатима који су већ јасно одређени и јавно доступни на његовом профилу. Одлуку о избору у звање, на основу претходно изложеног поступка, доноси министар. На овај начин би се постигла потпуна транспарентност поступка, повећала би се правна сигурност, као и брзина поступка и његова економичност, што би деловало стимулативно и на рад истраживача.

– Укидање Комисије за стицање научних звања као непотребне и превазиђене фазе поступка, која у ситуацији када функционише еНаука, губи смисао и сврху (која иоако није јасна).

– Национални савет за научни и технолошки развој остаје као тело које је надлежно да одлучује по жалбама истраживача у другом степену, јер иако је могућност грешке у првостепеном поступку смањена, она никад није потпуно искључена.

„Здраво, ја сам Ејми, твој персонални AI аватар. Твоје научно звање истиче тачно за две године, 1. 1. 2032. године, када ће бити одлучено о твом следећем звању. У укупном збиру ти недостаје 20 бодова за избор у више научно звање научни саветник, од чега у категорији (2) 15 бодова. У твом пријемном сандучету налази се списак часописа, предстојећих научних конференција и тематских зборника, према садашњој категоризацији коју је извршио МНО, у којима би могао да објавиш радове, као и број потребних радова по категоријама чијим би објављивањем испунио наведени услов. У вези с квалитативним критеријумима, неопходно је да приложиш одлуку о именовању за ментора. Уколико имаш било какво питање, стојим ти на располагању.”

Ana V. Čović¹
Institute for Political Studies
Belgrade (Serbia)

THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN IMPROVING THE PROTECTION OF RESEARCHERS' RIGHTS IN THE PROCEDURE OF ELECTION TO ACADEMIC TITLES²

(Translation *In Extenso*)

Abstract: In October 2024, the Rulebook on the Acquisition of Academic Titles ("Official Gazette of the RS", 80/2024) came into force, and it is to be applied from 1 June 2025 instead of the currently applicable Rulebook on the Acquisition of Academic Titles ("Official Gazette of RS", 159/20 and 14/23). The first part of this article will provide an overview of the first-degree procedure of election to an academic title, and then it will also present a case study of the second-degree procedure before the National Council for Scientific and Technological Development as initiated by means of appeal (in this case study, the appeal was lodged by the author herself). In structuring her work like this, the author hopes that her experiences and the lessons she learned from them will be of use to researchers in some future procedures. In the second part of the article, the author will try to answer two questions. The first question to be addressed is whether certain situations are recognized as being defined with enough precision, or whether the existing options have been kept, leaving the possibility for discretionary interpretation. The second question to be addressed concerns the ways in which the established system of eNauka (eScience) and the possibilities offered by artificial intelligence can be used for improving the protection of researchers' rights in their procedures of election to academic titles, and, *ipse facto*, for improving science policies in the Republic of Serbia. Specifically, in this respect, the possibility of introducing personal assistants in the form of AI avatars is suggested.

Keywords: eNauka, artificial intelligence, researchers' rights, main scientific boards, Commission for the Acquisition of Academic Titles, Rulebook on the Acquisition of Academic Titles, National Council for Scientific and Technological Development

¹ ana.covic@ips.ac.rs; ORCID: [0000-0002-7680-3147](https://orcid.org/0000-0002-7680-3147)

² This paper was written within the scientific-research activity of the Institute for Political Studies financed by the Ministry of Science, Technological Development and Innovation of the Republic of Serbia.

INTRODUCTION

The path of a young researcher, who, most often, embarks on a scientific career out of love for this profession or out of great enthusiasm, to the highest academic rank is long, difficult, and uncertain. Researchers are mainly aware of the length and difficulty of their path, but the question of uncertainty is a factor that they are not, nor can they be, prepared for. Let us be more accurate – it is the question of legal uncertainty that troubles them. It is of utmost importance for legal norms, for provisions of a law or some other legal act, to be clear, precise, all-encompassing – in one word, such that they should leave as little space as possible for discretionary interpretations. It is clear that legislation cannot always predict all situations in life and that life is more creative and more dynamic than any attempt to legally regulate it. However, legal gaps have to be exceptions that confirm the rule, which is that legal certainty and the legal system that citizens put their trust in significantly determine one society and influence its development and the quality of life in it. Apropos of this, subsequent legal gaps which occur with time, as a result of the emergence or change of particular social relations that could not be predicted at the moment of creating the norm, are not the errors of the legislator, as opposed to original legal gaps which exist at the moment of creating the legal norm, or contradictory norms which are in mutual conflict. Authors, that is, creators of a legal norm are never, nor can they ever be, perfect, for which reason it would be useful, in the process of its making, to heed suggestions and objections made by experts, for the purpose of improving the norm before its “birth” and its practical application in all areas of law.

In this article, we will restrict ourselves to legislation in the area of science, which primarily pertains to the rights of researchers in the process of election to academic titles, and any possible modalities for its improvement, following a critical look into particular currently valid and future solutions, into their application in practice, and into any possible problems that may arise therefrom.

THE PROCEDURE OF ELECTION TO ACADEMIC TITLES

Initiation of the Procedure in a Research Organization

The Law on Science and Research (“Official Gazette of the Republic of Serbia”, 49/2019; hereinafter referred to as “the Law”) specifies that every person who believes himself or herself to fulfil the conditions prescribed by the Law may submit a request to a research organization with a competent academic (teaching or teaching-scientific) council for considering the proposal for the acquisition of an academic title (at least seven employees with the same or higher academic titles compared to the one for which the procedure is initiated), whereas the employees of an institute or a faculty shall submit their request exclusively to that institute or faculty, unless the institute or faculty where the employee is employed does not have a competent academic council for the field of the candidate (Article 78 of the Law). In that case, with a soundly based decision of the academic council of the institute or faculty where the researcher is employed, the request may be submitted to another research organization. The procedure of election to academic titles is regulated by

means of Articles 79-84 of the Law, where it is stipulated that, for the purpose of acquiring an academic title, the academic council (the teaching or teaching-scientific council), when initiating the procedure of election to an academic title, forms a commission consisting of at least three members with academic titles in the scientific field in which the candidate seeks to acquire a title, and it is not permitted for members of the commission to have a lower title than the one to which the candidate is being elected, while at least one member of the commission must come from outside of the research organization where the procedure for election to the title is being conducted. When the report on the candidate is produced (at latest 30 days from the date of the formation of the Commission), the Commission submits the report to the academic council, as well as a proposal, for judging, following which the report is made available to the public over a period of at least 30 days prior to the academic council's making of the decision (within 90 days at latest from the date when the procedure for election to the academic title was initiated). The decision on the proposal for election to the academic title, along with the necessary documentation, is submitted by the academic council to the competent main scientific board or to the Commission, depending on which title the election, that is, re-election is proposed for.

After the end of this first stage in the procedure of a researcher's election to an academic title, which is a complex stage for a researcher because of the preparation of materials and reports that are often rather long, especially when it comes to election procedures for higher academic titles (it is even more complex if the researcher does not initiate the research organization where they work because of an insufficient number of employees with the needed title), what follows is the second stage, which takes place in the competent ministry. The final result of the second stage does not necessarily have to agree with the opinion of the members of the Commission for the Assessment of the Candidate's Fulfilment of Criteria who have signed the report, or with the opinion of the members of the academic council who have supported such a report with their votes, so that the positive outcome of the procedure in the first stage does not mean almost anything to the researcher. The only thing it does mean is that the researcher has managed to avoid losing the academic title before its expiry because he/she initiated the procedure on time. That is why it can be said that the first-degree procedure consists of two (sub)stages, but that the first stage, the number of commission members and academic council members, and their opinion are of no crucial importance for participants in the second stage. So, in practice, it may happen that the Commission for the Assessment of the Candidate's Fulfilment of Criteria and for the Writing of a Report consists of more than three members, which is the legal minimum (for example, five or seven members), and that the academic council consisting of seven, ten, twenty or fifty members accepts such a report at its session, but that, when deciding on the final outcome, their signatures and opinions are not taken into consideration.

Procedure in the Ministry of Science, Technological Development and Innovation

The second stage of the procedure for election to an academic title begins in the Ministry of Science, Technological Development and Innovation (hereinafter referred to as "the Ministry") at the moment of submission of the needed documents on the part of

the research organization in which the procedure was initiated. The introduction of the eNauka (eScience) system has, to a certain extent, simplified and facilitated this procedure, given that the report and all the accompanying documents are submitted in electronic form. However, it seems that all the possibilities offered by eNauka are not fully exploited when it comes to the protection of the rights of researchers in this procedure and to the possibilities of simplification of the procedure itself, especially when it is taken into account that this second stage is also divided into two substages for election to the academic titles of senior research fellow and principal research fellow respectively – namely, the procedure before the competent main scientific board and the procedure before the Commission for the Acquisition of Academic Titles. Whether or not this kind of procedure is swift, efficient, economical, fair, unbiased, in the interest of researchers, and necessary – this is to be shown in the following passages.

The competence of the main scientific board (hereinafter referred to as “the MSB”) is defined accurately in Article 27 of the Law where it is stated that the MSB, among other things, decides on the acquisition of the academic title of research fellow (Paragraph 1) and gives its opinion to the Commission about the quality of the candidate’s scientific and scholarly work and his/her contribution for election and re-election to the academic titles “senior research fellow” and “principal research fellow”, pursuant to the Law (Paragraph 2). The main scientific board creates the rules of procedure and makes the report on its own work available to the minister at least once a year, and has at least seven and at most nine members, depending on the scientific field, branch or discipline for which it is formed (Article 26 of the Law).

The Commission for the Acquisition of Academic Titles decides on the acquisition of academic titles “senior research fellow” and “principal research fellow”, it is multidisciplinary, and it consists of 17 members who are selected from among the academicians, principal research fellows, and full university professors (Articles 22–24 of the Law).

The main scientific board is obligated to decide on the election of a candidate to the title of research fellow within 60 days from the date of receipt of the proposal for decision along with documentation, that is to say, it is obligated to submit to the Commission the opinion about the election of a candidate to the title of senior research fellow/principal research fellow within 30 days from the receipt of the proposal for decision along with documentation, following which the Commission is obligated to make a decision within 90 days from the date of receipt of the proposal for decision along with documentation (Article 84 of the Law).

In practice, the procedure for election to higher academic titles in this stage looks like this. At a session of the competent MSB a reporter is appointed who, following an insight into the candidate’s documentation, submits a report to members of the MSB based on which the MSB accepts or rejects the proposal for decision on election to the academic title in question, and submits an opinion to the Commission for the Acquisition of Academic Titles about the quality of the candidate’s scientific/scholarly work and contribution for the acquisition of the academic title. In their opinion, the reporter states the name of the research organization via which the procedure was initiated, the candidate’s name and surname, the academic title to be acquired, the field of science, the branch of science, and the reporter’s name and surname, then the name of the MSB (e.g., the Main Scientific Board for Law, Economics,

and Political Science), and also whether the election or re-election was, based on the report, accepted unanimously or with a certain number of votes. Then, in the explanation of the decision, it is shown, in the form of a table, whether the candidate fulfils all the necessary qualitative criteria (article reviews, participation in international cooperation, organization of scholarly conferences, editing of monographs, etc.), as well as the quantitative criteria, including the numbers (the total number of articles in each category and the total number of all articles in the category “mandatory 1” and in the category “mandatory 2”), similarly to the summary of the report on the candidate for the acquisition of an academic title which is signed by the president of the Commission for the Assessment of the Fulfilment of Criteria in the first stage of the procedure. In this way, the Commission’s report on the candidate, and the entire previous stage conducted in the research organization, undergoes a process of examination and evaluation, that is, a *sui generis* review, and a thorough one, which, most often and predominantly, depends only on the reporter, whose opinion is, as a rule, accepted by the other members of the research organization. The opinion, or decision, is signed by the president of the research organization and, together with the remaining documents, it is submitted to the Commission for the Acquisition of Academic Titles. If the decision of the research organization, which consists of seven to nine members, is unanimously positive, with the completion of this stage of the procedure (the first substage of the second stage of the first-degree procedure) the candidate’s report is endorsed by a minimum of 17 professors and scientists/scholars with higher academic ranks (under the assumption that the report was signed by just three members, and that the academic council has only seven members, plus seven members of the MSB). However, in practice, that number is most often twenty or more. Following an unanimously positive decision of the MSB, the candidate could easily relax and think that the lengthy, complex procedure and his/her efforts are coming to an end, which does not have to be so. Twenty or more votes and opinions of persons who are competent in the scientific field in which the candidate is to be, potentially, elected to an academic title are no guarantee that the multidisciplinary Commission for the Acquisition of Academic Titles will make a positive decision.

In the next, concluding stage (the second substage of the second stage within the first-degree procedure), a reporter is chosen from among the members of the Commission for the Acquisition of Academic Titles who does not make a final decision based on the overall received documentation and the previously conducted procedure, but instead checks for one last time the candidate’s fulfilment of criteria, whereby the opinion of all participants in the previous stages of the procedure is again reviewed (the opinion of the MSB members undergoes a first round of review, whereas the opinion of the commission that signed the report and of all the members of the academic council who endorsed the report undergoes, now already, a second round of review). The reporter’s opinion, as a rule, is accepted by the other members of the Commission, given that the Commission itself is multidisciplinary, so it is difficult to imagine a situation where a member who is a professor at the Faculty of Biology would decide not to support the opinion and proposal for the final decision made by a reporter who is a professor at the Faculty of Law, if the election procedure that is being conducted is the procedure of election to an academic title in the field of legal science. Or the other way around. In the currently acting Commission, of 17 members only one is a jurist, so it is likely to expect of that person to be the reporter for all

candidates who initiate the procedure for election to an academic title in the field of legal science (Decision on the Appointment of the President, Deputy President, and Members of the Commission for the Acquisition of Academic Titles no. 119-01-41/2022-1 dated 12 December 2021). To sum up, the entire previous procedure, all opinions and signatures of, in practice, over twenty professors and scientists with higher academic titles may be called into question because of the opinion and interpretation of one person – namely, the reporter of the Commission for the Acquisition of Academic Titles who, ultimately, has the greatest impact on the content of the final decision.

If this stage of the procedure ends in a negative outcome, that is, if a negative decision is made, the candidate has the possibility of lodging an appeal, within 15 days from the date of the submission of the decision, with the National Council for Scientific and Technological Development (Article 16, Paragraph 1, Item 14 of the Law).³ The National Council is obligated, within 30 days from the date of receipt of the appeal, to consider the appeal and make a decision by means of which it can: 1) reject the appeal; 2) annul the decision in its entirety or in part, and decide on its own about the matter in question; 3) annul the decision and return the subject to the Commission or to the main scientific board for reconsideration (Article 84, Paragraph 4 of the Law). In the last case, the Commission, that is, the main scientific board, is obligated to, within 30 days from the date of receipt of the National Council's decision about the annulment of the first-degree decision and its return for reconsideration, make its decision in accordance with the legal understanding of the National Council (Article 84, Paragraph 5 of the Law).

Second-Degree Procedure before the National Council for Scientific and Technological Development – Case Study

Appeal Allegations

In the following passages, an overview will be provided of the most important allegations from the Appeal of this article's author, which was lodged with the National Council for Scientific Development on 5 June 2024 against the Decision of the Commission for the

³ The National Council has a president and 13 members, who are selected from among academicians, researchers with the titles of principal research fellow and full professor, and business persons. The president and the members of the National Council are appointed and dismissed by the Government, in accordance with this law. The Government appoints the president of the National Council from among full university professors and principal research fellows, at the proposal of the minister. Into the National Council, the Government appoints the following – three members with the title of principal research fellow employed in institutes from the list of candidates proposed by the Community of Institutes of Serbia; three members with the title of full professor proposed by the Conference of the Universities of Serbia; two members at the proposal of the Serbian Academy of Sciences and Arts from among its members; one member at the proposal of the Matica Srpska; one member with the title of principal research fellow or full professor in a military research organization of the Ministry of Defence and the Armed Forces of Serbia, at the proposal of the Ministry of Defence; one member at the proposal of the Academy of Engineering Sciences of Serbia from among its members; and two prominent business persons from a list of candidates proposed by the Serbian Chamber of Commerce (Article 15, Paragraphs 1-4 of the Law).

Acquisition of Academic Titles of the Ministry of Science, Technological Development and Innovation no. 660-01-00001/2024-03/45 dated 22 April 2024 (hereinafter referred to as “the Decision”), and which the National Council for Scientific and Technological Development accepted and, based on it, changed the disputed Decision of the Commission (Decision of the National Council for Scientific and Technological Development no. 07-00-37/2024-3, dated 23 September 2024).

The appeal was lodged because of: a wrongly and incompletely established state of facts; a wrong application of substantive law; a violation of the rules of procedure and an irregularly applied prerogative to decide on the basis of free estimation.

1) In the explanation of the disputed Decision it is stated that the candidate does not fulfil the quantitative and qualitative criteria for the acquisition of the academic title of principal research fellow and that, of the needed 70 points, she has, in total, 69 points.⁴

According to the Report of the five-member Commission for Conducting the Procedure for the Acquisition of an Academic Title and for the Writing of Report on the Candidate which was accepted at the session of the Academic Council of the Institute for Political Studies on 19 January 2024, when the Proposal for Decision no. 36/1 on the election of the candidate to a higher academic title was made, it was established that the candidate has, in total, 103.5 points, of which 101 points in the group of categories (1) and 79 points in the group of categories (2). According to the opinion of the reporter of the Main Scientific Board for Law, Economics and Political Science, of the ten papers in the category M31 (lecture by invitation at an international conference printed in entirety, mandatory invitation letter – 3.5 points), only one met the criteria for this categorization, while the remaining nine papers were reassigned to the category M33 (presentation at an international conference – 1 point), whereby, of 35 points in the group of categories (2), 31.5 points were taken away from her. Although they were properly submitted, the invitation letters with the content as prescribed by the law were not taken into consideration for a reason that was not stated in the explanation of the disputed Decision, which is an important error and a significant violation of the rules of procedure. The reason that was subsequently communicated to the candidate by the reporter of the MSB was that “the letters could not be acknowledged because they did not contain paper titles”. Also, it was not mentioned which nine conferences were not accepted, nor was it mentioned which one conference was accepted, which is another important error and a significant violation of the rules of procedure.

The Commission for the Acquisition of Academic Titles was formed on the basis of the Law on Science and Research and, in its work, it exercises public prerogatives pursuant to the Constitution, the Law and bylaws (above all, the Rulebook on the Acquisition of Academic Titles). In its exercise of public prerogatives, the Commission for the Acquisition of Academic Titles and all main scientific boards are obligated to strictly comply with the Constitution of the Republic of Serbia, its laws and bylaws, and they can by no means be a source of rights or circumvent the regulations by changing them and applying them

⁴ According to the Rulebook, it is necessary for a candidate, in order to acquire the title of principal research fellow, to collect 70 points in total in the group of categories (1): M10+M20+M31+M32+M33+M41+M42+M43+M44+M45+M51+M52+M53+M54+M61 (overall 54 points); and in the group of categories (2): M11+M12+M13+M14+M21+M22+M23+M24+M31+M41+M42 (overall 40 points).

as their own source of rights. In other words, above all else, they must respect the basic constitutional principle of equal and same treatment in all legal relationships from the framework of their competence, just as they must respect the principle of legal safety and the protection of the legal order. The Commission and the main scientific boards are not authorized to act with bias, using different approaches for different cases, for different election procedures, for different candidates, and, consequently, they are not authorized to take different stances in decision-making or to unequally assess the same results of different candidates. In this way, in their exercise of public prerogatives, the Commission and the main scientific board apply rules in a discriminatory and voluntary way, whereby they contribute to legal unsafety and the collapse of the existing legal order, which affects the status of the inviolable rights of scientific and scholarly workers in the Republic of Serbia, as guaranteed by the Constitution.

In Appendix 2 of the Rulebook, in no other place is it specified that an invitation letter must contain the title of a paper, nor has this ever been done in practice since this Rulebook started to be applied (nor could it be done, given that this kind of obligation may be introduced and accurately defined only with a new future Rulebook which would be a new source of rights for acting in this area, but never with any discretionary interpretation on the part of reporters, who can only apply the valid rules while exercising the public prerogatives trusted to them).⁵ It should be pointed out that, at the moment when the organizers of scientific conferences send invitation letters for participation in conferences, they, as a rule, demand that the topic application, that is, the paper title and abstract, be submitted to them until a specific date, and, after the submission of the entire paper, it goes through the review procedure, prior to being finally approved and included into the programme of the conference. This practice, regarding international conferences, makes it possible for scholars from all over the world to apply, so that those conferences would have as many attendees as possible and so that they would be as good in quality as they can be. Therefore, researchers and conference organizers neither know nor have a precise paper title at the moment when they receive an invitation letter, that is, when an invitation letter is sent for participation in an international conference, which needs to be noted and accurately defined in a future Rulebook if such an intention on the part of the legislator really exists (e.g., that an invitation letter is necessary in which a researcher is invited to present his/her paper with a particular title, which has gone through a review procedure, because only in this case the request for an invitation letter with the title of a paper may make sense and be in accordance with the ethical standards in the area of scholarly papers). Otherwise, there is a justified risk of possible abuses or unethical conduct, that is, of issuing invitation letters prior to the end of the review procedure, which makes the review procedure absurd and its outcome pre-decided.

⁵ In Appendix 2 of the Rulebook, titled "Classification and Manner of Listing Scholarly Results", on page 4 it is specified that "the international scholarly conference is a conference organized by an international scholarly board, a scholarly association or a scholarly association, which has an international selection and review of submitted papers and where papers are presented and published in a given field of science. The condition for a conference to receive the status of an international scholarly conference is for it to have within its editorial board members from at least five countries and at least ten participants with papers from abroad. Lecture by invitation is acknowledged to only one author (unless this is differently, and in an unambiguous manner, formulated in the very invitation)".

In this way, the candidate was seriously discriminated against and harm was done to her, given that, for the same conferences, she was given different numbers of points compared to other colleagues of hers who, in their procedures of election to academic titles, also submitted invitation letters with their names on them and with the names of conferences, but without the titles of papers (in some cases also with the names and surnames), which is indicative of actions that are in breach of the constitutional principles of legal safety and equal and same treatment in identical situations, which was confirmed on 27 May 2024 with an insight into a particular number of cases on the premises of the Ministry of Science, Technological Development and Innovation, based on the candidate's Request for Exercising the Right to Access to Information of Public Importance in accordance with the Law on Free Access to Information of Public Importance ("Official Gazette of the Republic of Serbia", 120/2004, 54/2007, 104/2009, 36/2010 and 105/2021).

If it is assumed that, in the procedures of election to academic titles for those candidates whose cases were seen by the author of this article, but also in many other cases into which there was no time to have an insight, points were awarded discriminatorily, specifically in the way in which the author of this work received her own points, then many of them would not have fulfilled the criteria for the academic titles to which they were elected, which was, in this case, confirmed by unequal treatment on the part of the bodies exercising public prerogatives, namely, the Main Scientific Board for Law, Economics and Political Sciences and the Commission for the Acquisition of Academic Titles, whose conduct of this kind and whose violation of the Constitution, laws and bylaws may have vast consequences for the rights of individuals which are guaranteed by the Constitution and the Law.

The Commission and the Main Scientific Board, acting discriminatorily and applying unequal standards, on a case-to-case basis, from one election procedure to another, assume different attitudes and unequally assess the same results of different candidates, but it is interesting that they also unequally assess the same results of one author. In relation to the aforesaid evaluation of international conferences, the candidate also received different numbers of points for three national conferences, given that invitation letters with the author's name and the name of the conferences but without the title of the paper (M61 – lecture by invitation at a conference of national importance printed in entirety, invitation letter necessary – 1.5 points), which is seen in the Decision of the Main Scientific Board of 19 March 2024, in the table in category M61. This raises the question of why one criterion was applied for national conferences (which do not fall into the group of mandatory categories 2), and another for international conferences which fall into the group of mandatory categories 2, and all of this against the Law and the Rulebook.

The candidate's 31.5 points in the group of categories 2 were annulled unlawfully. Despite this, the Main Scientific Board for Law, Economics and Political Sciences, at a session held on 19 March 2024, unanimously accepted her report for promotion to a higher academic title, given that even in spite of annulled points, the candidate had enough of other points for being elected to the pursued higher title. Also, in the explanation of the disputed Decision of the Commission for the Acquisition of Academic Titles, it was not mentioned that the Main Scientific Board for Law, Economics and Political Sciences had accepted the Report unanimously, concluding that the said candidate fulfilled all the quantitative and qualitative criteria prescribed by the Law and the Rulebook (which were in no

way called into question by members of the Main Scientific Board). This omission of the Commission for the Acquisition of Academic Titles in writing the explanation constitutes another significant violation of the rules of procedure because, from the formulation of the explanation of the disputed Decision, one gets the impression that the MSB for Law, Economics and Political Sciences gave a negative opinion about the candidate's Report.

2) Following a unanimous endorsement of the Report and the positive opinion given by the MSB, at the session of the Commission held on 22 April 2024, the Commission's reporter invalidated three articles authored by the candidate in the category M24, and the Commission accepted such a standpoint with the Decision that would be, in the end, rendered null and void (these articles were published in 2019 and they were ranked as Q3 in the *SCImago Journal Rank* (SJR) of 2017, which, as a piece of information, is available on the website of this database). These articles were categorized as M24, taking into consideration the Rulebook on the Categorization and Ranking of Scholarly Journals ("Official Gazette of the Republic of Serbia", No. 159, dated 30 December 2020), which, in Article 2, Paragraph 3, specifies that, in the field of social sciences and humanities, except for the journals included in the international citation databases JCR (Journal Citation Report) and WoS (Web of Science), journals included in the international database SCImago Journal Rank (SJR) are also regarded as international journals, as are those journals which are defined by the relevant main scientific boards as journals from the category M23. Article 14, which precisely defines the ranking and categorization of journals in the field of social sciences and humanities, in its second paragraph accurately specifies that

"...the journals marked as Q1 in SJR also belong to the category M23, the journals marked as Q2 and Q3 in SJR belong to M24, while the journals marked as Q4 in SJR belong to the category M51."

The Commission for the Acquisition of Academic Titles misapplied the rule because of its members' ignorance of it and because of their wrong interpretation which helped create the impression that the decision was made on a discretionary basis, rather than in accordance with the rules that regulate the criteria for one's election to academic titles and the procedure of election, which is to be supported with evidence in the following passages.

This is confirmed by the explanation from the disputed Decision that all the three articles were published in 2019, before the adoption of the currently valid Rulebook which, within its Appendix 2, provides that, for the determination of the M coefficient and the impact factor of international journals, data should be used from the international citation databases for a period of two years prior to publication and for the year of publication, with priority being given to the year in which the journal had the best ranking, so the application of the currently valid Rulebook on the Acquisition of Academic Titles ("Official Gazette of the Republic of Serbia", 159/20 and 14/23) from 2020 to articles published in 2019 would constitute a retroactive application of rules, given that the Rulebook on the Acquisition of Academic Titles ("Official Gazette of the Republic of Serbia", 24/16, 21/17 and 38/17) which was valid at the time of the publication of those articles does not provide for such a solution.

It must be repeated and remembered that the Rulebook which is applied to the procedure of election and re-election of a candidate to an academic title is the one which is

effective at the moment of the initiation of the procedure, and this applies to the evaluation of all quantitative and qualitative criteria and to the assessment of a candidate's scholarly work, unless a transitional period is provided for in the concluding provisions. The application of the Rulebook on the Categorization and Ranking of Scholarly Journals ("Official Gazette of the Republic of Serbia", 159/20) is directly connected with the application of the currently valid Rulebook on the Acquisition of Academic Titles, so the explanation about "the retroactive application" can by no means be accepted. This kind of an explanation is legal and constitutional nonsense!

It should be mentioned that the previous Rulebook on the Procedure and Manner of Evaluation and Quantitative Expression of Researchers' Scholarly Results ("Official Gazette of the Republic of Serbia", 24/16, 21/17 and 38/17), in the third paragraph of its Appendix 2 titled "Classification and Manner of Listing Scholarly Results", stipulates the same solution, namely, the determination of the M coefficient and the impact factor of international journals by taking into consideration the period of two years prior to publication and the year of publication, with priority being given "to the year in which the journal had the best ranking", that is, to the year in which the journal had the highest impact factor.

Surely the content of the previously valid rulebook does not affect the election procedure and the assessment of results, but it shows that the reporter and members of the Commission for the Acquisition of Academic Titles were not acquainted with its provisions. The explanation of the Decision that the Rulebook "which was valid at the time of publication of these articles does not provide for such a solution", and then also the invocation of "the prohibition of retroactive application of the 2020 Rulebook on the Categorization and Ranking of Scholarly Journals", are an attempt to restrict the application of the currently valid Rulebook on the Categorization and Ranking of Scholarly Journals solely to results published after its adoption, independently of the moment of initiation of the procedure for election to an academic title, which is, to put it mildly, an unprecedented "legal manoeuvre" in procedures of election and re-election to academic titles.

Although special rules regulate the procedure of election to academic titles, still the basic principles of the Law on General Administrative Procedure ("Official Gazette of the Republic of Serbia", 18/2016, 95/2018 – authentic interpretation, and 2/2023 – decision of the Constitutional Court; hereinafter referred to as the LAP) are applied to all administrative procedures, including the procedures for election to academic titles. So, Article 10 of the LAP specifies that a body is obliged to aptly, truthfully and completely establish all the facts and circumstances that are of significance for a legal and pertinent conduct in administrative procedures, and the authorized official decides, according to their own belief, which facts they consider proven, "based on a conscientious and careful assessment of each piece of evidence on its own and based on the results of the entire procedure". Based on all of the above-mentioned, it follows that the facts and circumstances in this administrative matter were not aptly, truthfully and completely established. Moreover, the results of the entire procedure were not set forth in the explanation of the disputed Decision of the Commission, by omitting to mention that the Main Scientific Board unanimously endorsed the Report on the Candidate, and by omitting to mention which articles were re-categorized from M31 to M33 and for what reasons.

3) Although the MSB for Law, Economics and Political Science did not make any objections or reprimands with regard to the candidate's mentorship, the reporter of the Commission for the Acquisition of Academic Titles also called into question the qualitative criterion for the acquisition of the academic title "principal research fellow" which is related to the realized mentorship, and the reporter's stance was accepted by the Commission, stating in the explanation of their Decision (which would be annulled eventually) that "by virtue of the Decision of the academic council of the Institute for Comparative Law, dated 7 April 2021, the candidate was appointed mentor, but that she could not be a mentor in that case because the Commission for the Examination and Evaluation of Doctoral Dissertation filed a Report on Completed Doctoral Dissertation on 19 April 2021, the doctoral dissertation was made available to the public on 21 April 2021 and defended on 30 June 2021". It is also stated that "there was no expression of gratitude in the acknowledgements section of the doctoral dissertation, as envisaged by the Rulebook on the Acquisition of Academic Titles, but only in later articles which were published after the defence of the dissertation, so it is obvious that these did not result from their work together on the dissertation".

Apropos of this, it was stated in the appeal that, for all mentors, mentor work unfolded from the first day of junior researchers' employment, on which occasion these researchers were immediately assigned mentors, given that all or most of the work on doctoral dissertations took place within the Institute for Comparative Law. As a senior research fellow, the candidate was hired to work together with a lady who was at that time a PhD student within the project "Serbian and European Law – Comparison and Harmonization (project number: 179031) which was financed by the Ministry of Education, Science and Technological Development of the Republic of Serbia for the 2011–2019 period, and this she did from 1 May 2018 and throughout 2019, until the end of the said project. The candidate also worked within the project assignment "Rights of the Child", which she managed within the aforementioned project, as provable by evidence in the form of a Decision of the Academic Council of the Institute for Comparative Law and in the form of a Certificate of Confirmation of the project manager, who was the incumbent director at that time.

In the appeal, it is particularly stressed that the Rulebook for the Acquisition of Academic Titles in its Article 50, Paragraph 5 stipulates that "participation in research work with a candidate is proved in one or more of the following ways: 1. an expression of gratitude in the acknowledgements section of a doctoral dissertation; 2. an expression of gratitude in the acknowledgements section of a high-ranked co-authored article; 3. high-ranked co-authored articles where the mentor is highly positioned; 4. decision of a university, that is, faculty on appointment as mentor or co-mentor". In this case, expressions of gratitude in the acknowledgements section were given in three of four co-authored articles. It should be said that mentors from faculties frown upon a PhD candidate who expresses gratitude in their dissertation to their mentor who is employed at a scientific institute, and they do not even permit this in the dissertations of their candidates, so this is one of the reasons why this practice is sometimes consciously avoided.

Furthermore, in this same Article 50, Paragraph 5 of the Rulebook on the Acquisition of Academic Titles, it is stated that, for all of the listed conditions, the topic of a doctoral dissertation must be approved by the university, but nowhere is it precisely mentioned that papers must be published until the defence of the doctoral dissertation.

After the completed procedure before the Commission and the invalidation of articles in the category M24, the candidate was one point short of earning the right to be elected to the highest academic rank, and she also lacked the qualitative criterion of mentorship. Not only did the Commission unlawfully dispute these three articles, but it also failed to treat them as belonging to the minimal category M53 and, accordingly, to award them three points overall ($3 \times 1 = 3$ points), in which case the total sum of points would still surpass the needed prescribed minimum.

*Explanation of the Decision Made by the National Council
for Scientific and Technological Development*

At the session of the National Council for Scientific and Technological Development held on 23 September 2024, the Decision no. 07-00-37/2024-03 was made which accepted the candidate's Appeal, annulled the Decision of the Commission for the Acquisition of Academic Titles no. 660-60001/2024-03/45, dated 22 April 2024, and enforced the election of the candidate to the title of principle research fellow.

It is stated that, considering the Appeal with appendices as accompaniments to the disputed Decision and with documents relating to the subject, the National Council ascertains the following:

– It is obvious that, according to the Report of the five-member Commission for Writing the Report on the Candidate, it was established that the candidate had 103.5 points in total, 101 points in the category “Mandatory 1” and 79 points in the category “Mandatory 2”. From the submitted material it is evident that, albeit properly submitted, the candidate's invitation letters with prescribed content were not taken into consideration for a reason that was not mentioned in the explanation of the disputed Decision, which is a significant error and a violation of the rules of procedure.

From the explanation of the Appeal Decision, it is evident that, regarding the non-acceptance of the articles for the category M24, there was no precise statement of all the provisions regulating the election to academic titles, that is, there was no statement of accurate facts in relation to the retroactive application of rules, which constitutes an error and a violation of the rules of procedure.

– According to the standpoint of the National Council, the Decision of the Academic Council of the Institute for Comparative Law on the appointment of the candidate as mentor to a PhD student is relevant evidence that the candidate was a mentor, which is a sufficient qualitative indicator for her election to the academic title “principal research fellow”. In addition to this, as a practical mentor, the candidate published four papers in co-authorship with her PhD student, of which one in the category M23 and another in the category M24.

The National Council states that it also assessed other allegations from the Appeal, allegations from the Decision on the Appeal, the opinion of the MSB for Law, Economics and Political Science which argued that the candidate does fulfil the criteria, and all the other evidence from the documentation pertaining to this subject, and, in accordance with the principle of effectiveness and economy in conducting the procedure and in accordance with the principle of independence and free evaluation of evidence, it decided in favour of the idea that all the quantitative and qualitative criteria for election to the highest academic title are fulfilled.

POSSIBLE LEGAL STEPS IF ONE'S APPEAL IS
TURNED DOWN BY THE NATIONAL COUNCIL FOR
SCIENTIFIC AND TECHNOLOGICAL DEVELOPMENT
IN THE SECOND-DEGREE PROCEDURE

The second-degree decision of the National Council is final, and it is not permitted to appeal against it, but there is a possibility of initiating an administrative dispute in the Administrative Court within 30 days from the taking of decision. It is impossible to lodge an appeal against a decision taken in an administrative dispute, and this decision is legally binding (Article 7, Paragraph 2 of the Law on Administrative Disputes, "Official Gazette of the Republic of Serbia", 111/2009).

After that, the candidate would have the possibility of lodging a constitutional appeal, which may be lodged against individual acts or actions of state bodies or organizations trusted with public prerogatives by means of which human or minority rights and freedoms as guaranteed by the Constitution are violated or denied, if legal remedies have been exhausted or other remedies are not envisaged for their protection, or if the right to their judicial protection is excluded as a possibility by law. This procedure is regulated by Articles 82–92 of the Law on the Constitutional Court ("Official Gazette of the Republic of Serbia", 109/2007, 99/2014, 18/2013 – Decision of the Constitutional Court, 40/2015, 103/2015, 10/2023 and 92/2023). Also, a constitutional appeal may be lodged even if legal remedies have been exhausted in case when the appellant's right to a trial within reasonable time is encroached upon. A constitutional appeal may be lodged within 30 days from the moment of delivery of the act made as a response to the last exhausted legal remedy, when it comes to constitutional appeals whose subject pertains to actions, and, as it is important to mention apropos of this case, the reasonable time is counted from the date of learning by the appellant of the undertaking or cessation of the action (Procedure initiated by a Constitutional appeal). When the Constitutional Court accepts a constitutional appeal and establishes that the disputed act or action has violated or denied a human or minority right and freedom as guaranteed by any specific provision of the Constitution, and when there is no other way by which it would be possible to remove harmful consequences, the Court annuls the individual act and returns the subject for a repeated procedure and judging to the body whose act has been annulled. When the Constitutional Court accepts a constitutional appeal by means of a decision, it also establishes whether this decision forms a basis for compensatory damages. The decision on a constitutional appeal is final (and legally binding) because a dispute resolved by a decision of the Constitutional Court cannot be resolved again by the same or any other body, that is, it cannot be annulled by any legal remedy, and a constitutional appeal which led to a meritorious ending of a dispute is a decided matter. A decision of the Constitutional Court by means of which a constitutional appeal is accepted is a legal basis for filing a request for compensatory damages or for the removal of other harmful consequences before a competent body, in accordance with the law. Based on a decision of the Constitutional Court by means of which a constitutional appeal is accepted, the appellant (the person lodging the constitutional appeal) may file a request for compensatory damages with the Commission for Damage Compensation for the purpose of reaching an agreement on the compensation amount. If this request is not

accepted or if the Commission does not make a decision on it within 30 days from the date of filing the request, the appellant may institute legal proceedings before a competent court for compensatory damages and realize this right in a litigation.

The proceedings before the European Court of Human Rights in Strasbourg can be the next phase in the process of researchers protecting their own rights in case that, in any of the previous proceedings, they have failed to achieve the protection of those rights of theirs that they believe to have been violated. The European Convention on Human Rights (“Official Gazette of Serbia and Montenegro – International Agreements”, 12/2010 and 10/2015) stipulates the conditions under which authorized subjects may address this court and demand the institution of proceedings for the protection of human rights:

“The Court may only deal with the matters after all domestic remedies have been exhausted, according to the generally recognized rules of international law, and within a period of six months from the date on which the final decision was taken.”

An application, basically, cannot be the same as the application which the court has already considered; it is necessary for the state against which the application is made to have ratified the Convention and the violation must have occurred after the ratification and in the territory of this state. From 1 February 2022, after the coming into force of Protocol 15 to the Convention, after taking the final domestic decision within the exhaustion of domestic legal remedies, the deadline for making an application to the European Court was shortened from six to four months, but the new deadline is applied only to the applications in which the final domestic decision was taken then or after that date (Representative of the Republic of Serbia before the European Court for Human Rights). Measures of execution must end and remove the violation and, if possible, also its negative consequences for the submitter of the request (Representative of the Republic of Serbia before the European Court for Human Rights). The enforcement of judgments also requires the conduct of the general measures for the prevention of violations similar to those which were established by the European Court (e.g., through changes in laws, court practice or through other kinds of measures) and if the European Court in its decision establishes that there was a violation of the Convention or its Protocol, it may also allot a fair compensation to the injured party (Representative of the Republic of Serbia before the European Court for Human Rights). A fair compensation may include payment for non-material and material damage, as well as the costs of proceedings before the European Court, with the deadline for payment being three months from the coming into force of the decision, that is to say, three months from the declaration of the decision.

Finally, there is a possibility of obtaining criminal law protection through a criminal process for establishing the existence of the act of *abuse of power*. Article 359, Paragraph 1 of the Criminal Code stipulates that “the official who, through use of their official position or authority, through overstepping the boundaries of their official authority or through failure to perform their official duties, gains for themselves or for some other natural person or legal entity some kind of profit, *causes harm to someone else or seriously violates the rights of someone else*, shall be punished with imprisonment for a period of at least six months and at most five years” (Criminal Code, “Official Gazette of the Republic of Serbia”, 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2004, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 and 35/2019).

Article 361, Paragraph 1 of the Criminal Code incriminates the criminal act *malpractice in the performance of official duties*, the basic form of which, unlike the previous act from Article 351, Paragraph 1, must, in order to exist, include the incurrence of damage in a particular amount:

“The official who, by violating the law or other regulations or general acts, by omitting their duties of overseeing, or in some other way clearly acts unconscionably in their performance of official duties, although they were aware or obligated or could have been aware that this could result in a severe violation of the rights of others or in property damage, and if such a violation, or damage, in an amount surpassing four hundred and fifty thousand dinars does occur, they shall be punished with a fine or a three-year prison sentence.” Paragraph 2 of the same article specifies a severe form of act which exists “if, as a result of the act from Paragraph 1 of this article, a severe violation of the rights of someone else happens, or if property damage is incurred in an amount higher than one million and five hundred thousand dinars, the perpetrator shall be punished with imprisonment for a period of six months at least and five years at most”.

The commission of the act from Paragraphs 1 and 2 of Article 361 could be proved under the assumption that, due to the oversight of competent bodies in the process of election to an academic title, a researcher lost the right to their academic title and their salary, or if their salary was unlawfully reduced or was not increased in keeping with their accomplished results because of an unlawful decision that was made.

When we speak about complicity, it is regulated by Articles 33–35 of the Criminal Code. Article 33 stipulates that complicity exists “if several persons, by participating in an act of perpetration either in a premeditated manner or out of neglect, together commit a criminal act, or, by realizing their shared decision through some other premeditated act, significantly contribute to the perpetration of a criminal act, every one of them shall be punished with a punishment prescribed for that act”. Encouraging a crime is also incriminated by Article 34 of the Criminal Code.⁶

In Article 35, assisting a crime is incriminated, and so: (1) Whoever aids, with premeditation, someone else in the perpetration of a criminal act, shall be punished with a punishment prescribed for that criminal act, or with a mitigated punishment; (2) especially deemed as assisting a crime is as follows: giving advice or instructions on how to commit a criminal act; placing at the perpetrator's disposal the means for the commission of a criminal act; creating the conditions or removing the obstacles for the perpetration of a criminal act; and promising in advance to conceal the criminal act, the perpetrator, the means by which the criminal act was committed, the traces of the criminal act or of the objects acquired through the criminal act”.

From the above-said, it may be concluded that there is a broad, satisfactory and sufficient legal framework which can provide the protection of researchers and their rights. If the perpetration of a criminal act or more of them, on the part of one or more persons,

⁶ “(1) Whoever encourages someone else, with premeditation, to commit an act of crime, shall be punished with a punishment prescribed for that act of crime; (2) Whoever encourages someone else, with premeditation, to commit an act of crime, the attempt at which is legally punishable, even if the act itself is not attempted, shall be punished for an attempted act of crime.”

should also be established, a researcher could also obtain, on those grounds, the right to compensation for material and non-material damage (for the endured mental suffering) by lodging a civil compensation claim within criminal proceedings.

SOME DILEMMAS IN THE APPLICATION OF THE RULEBOOK ON THE ACQUISITION OF ACADEMIC TITLES IN RELATION TO (RE)ELECTION TO HIGHER ACADEMIC TITLES

The acquired academic titles cease to be valid: with the ending of the period for which they were acquired; with election to a higher title or when one is stripped of their title (Article 91, Paragraph 4 of the Law). The title of research fellow and senior research fellow is acquired for a period of five years, with no restrictions in terms of the number of re-elections, whereas the title of principal research fellow is permanent. The existing title lasts until the completion of a timely initiated procedure for the acquisition of a higher academic title, that is, re-election to the existing title (Article 91, Paragraph 1 of the Law). If a researcher with the title of research fellow and senior research fellow “is not *re-elected* to their existing title”, they are posted to a vacant position that matches their academic qualifications, in accordance with the general act of the institute, and if there is no such position, the researcher’s employment in the institute ceases (Article 91, Paragraph 3 of the Law). And what happens if they are not elected to a higher academic title?

In the Rulebook on the Acquisition of Academic Titles (“Official Gazette of the Republic of Serbia”, 80/2024), as in its, still valid, predecessor (“Official Gazette of the Republic of Serbia”, 159/20 and 14/23) which is to be applied until 1 June 2025, it is again not precisely defined what happens in a situation when a candidate initiates the procedure for the acquisition of a higher title which ends in the taking of a decision that the prescribed criteria for the pursued title have not been fulfilled. It would be sensible to amend certain articles in this respect, given that Article 21, Paragraph 1 stipulates that, after the loss of his/her title, a candidate may initiate the procedure for election to the lower title of research fellow, the lowest of rank of fellowship in the hierarchy of academic titles, standing between “junior researcher” and “researcher assistant” below, and “senior research fellow” and “principal research fellow” above (the same is stipulated in the currently valid Article 36). If the title was not lost because of a candidate’s being stripped of his/her title or because of a candidate’s failure to timely initiate the procedure of election or re-election, the two following situations are possible in practice.

The first situation is one in which a candidate, following an initiated procedure for election to the academic title of senior research fellow, is not elected to this title, after which, according to the suggested course of action, he/she would have to initiate a procedure for election to the title of research fellow, whereby he/she would not be injured, given that for both the election and re-election to this title he/she has to fulfil the same criteria (for the field of social sciences, this is 16 points in total and 6 in the category of mandatory points). In other words, under the assumption that the candidate originally did not initiate the procedure for the acquisition of the higher title but rather for re-election to the title of research fellow, he/she would be in the same situation as after the making of a negative

decision on the election to the higher title, following which he/she would have to initiate the procedure of election to the title of research fellow.

The second situation is more interesting and more complex from the perspective of the protection of researchers' rights. If a candidate initiates the procedure for election to the highest academic title of principal research fellow, and the procedure ends in a negative decision, given that the researcher's previous title ceases to be valid, could he/she, through the application of Article 21, Paragraph 1, initiate the procedure of election to the title of research fellow, without the possibility of initiating the procedure for re-election to the title of senior research fellow? Article 16, Paragraph 1 specifies that "a timely initiated procedure for the acquisition of an academic title, initiated six to eight months before the expiry of the period for which the researcher was elected is considered a regular procedure" (as does the currently valid Article 34, Paragraph 1). In this situation it is certain that, although the researcher timely initiated the procedure for the acquisition of a higher academic title, after the conducted procedure which ended in a negative decision, these deadlines will have been broken. If they are not broken (if the researcher had the luck to see their procedure end within reasonable time), a researcher could, by taking a paid leave, stop the elapse of deadlines (Article 101 of the Law), given that, during maternity leave, sick leave longer than three months, and in other cases when a researcher, for justified reasons, does not have the possibility of doing research work, at the request of a researcher, the deadlines for election to a higher title are suspended and are not counted into the deadline for election or re-election. With these acrobatic manoeuvres, a researcher might be able to save a few more days of the existing title for the purpose of initiating the procedure for re-election after the making of a negative decision. He/she just might be able to, because even this situation could be interpreted in different ways by the competent ministry, that is, the competent MSB and the Commission due to the absence of precise and clear legal regulations.

Article 17, Paragraph 1 specifies that "a researcher may be elected to the academic title which is not immediately next in line in the hierarchy of academic titles, as established by the Law (skipping of academic titles)". In that case, the candidate should fulfil twice as many minimal quantitative results as per each of the criteria from the appendix to this rulebook, and also the quantitative criteria envisaged by the rulebook, for every academic title to which he/she was not elected separately, including the one to which he/she is being elected. The said criteria are necessary also for the researcher who was previously elected to an academic title if, at the moment of initiation of the procedure for the skipping of a title, that title has expired (this is also specified in the currently valid Article 33).

So, one gets into a paradoxical situation where a researcher who initiated a procedure for election to the highest academic title does not have the possibility of being re-elected to his/her previous title of senior research fellow after the making of a negative decision, but instead he/she has two options – namely, the election to the much lower title of research fellow or the election to their previous title of senior research fellow, but according to the rules for the skipping of titles which require twice as many quantitative results for each title (in the currently valid rulebook only for the title that is skipped). This specifically means 32 points for the title of research fellow (12 in the group of categories 2) and 100 points for the title of senior research fellow (69 in the group of categories 2), which is in total a minimum of 132 points (72 in the group of categories 2), although, for re-election

to the title of senior research fellow, he/she would need to collect at least one half of the minimal quantitative results required for election to the academic title of senior research fellow, which is 25 points (15 mandatory ones). If all of this is summed and subtracted, the researcher needs 107 points more (57 mandatory points more) than he/she would have needed if he/she had immediately initiated the procedure of re-election, but the story does not end there, as, when it comes to their next initiation of the procedure for election to the title of principal research fellow, their results in the last 10 years would not be counted as in the event of re-election, but instead their points would be counted exactly from the moment of election to the title of senior research fellow.

In this way, the researcher is practically punished because he/she initiated the procedure or the acquisition of a higher title, instead of a procedure for re-election to the existing title, whereby being demoralized and discouraged from making progress, and encouraged to go for re-election to lower titles for an unlimited number of times. This situation can be compared with the situation in which a student, after finishing nine years of primary education, fails to enrol in a secondary school, for which reason the student is returned to the beginning of his primary education – namely, to the first grade. All the results and marks are deleted, and the minimal criteria for entering primary school are taken into consideration. Or with the situation where a student who has finished secondary school, after an unsuccessful attempt to enrol at university, goes back to the sixth grade of primary school. Or with a university student who returns to the first year of their studies because he/she failed to fulfil criteria for enrolment in the fourth year. Without any logic or justification, and with a complete absence of readiness to take into account someone's invested efforts, time, and years of life.

In case that an appeal is lodged with the National Council for Scientific and Technological Development following a negative decision of the Commission for the Acquisition of Academic Titles, the researcher keeps the existing title until the completion of the second-degree procedure.

In case of a decision rejecting the candidate's appeal, it would be purposeful and in accordance with the principle of effectiveness and economy of the procedure for the National Council for Scientific and Technological Development, based on the established state of affairs (the report on the candidate and other submitted evidence in first-degree or second-degree procedure), to simultaneously decide also on the re-election of a candidate to the existing academic title, and in no way would this affect the right of a researcher to possibly initiate an administrative procedure before the Administrative Court. This is so regardless of whether this is about re-election to the title of principal research fellow or to the title of senior research fellow, although, in this latter case, as it may be seen, the damage that the researcher may suffer is extremely great, as opposed to the first situation. The second possible, and very simple, solution would be to more precisely determine the deadline in which the candidate, after a decision rejecting his/her appeal, would have the possibility of initiating the procedure for re-election to the existing academic title – for example, within 30 days from the date of submitting the final second-degree decision (in case that the candidate did not lodge an appeal, this deadline would begin to pass after the expiry of the 15-day deadline for lodging an appeal against a first-degree decision).

POSSIBILITIES FOR IMPROVING THE PROCEDURE WITH THE AIM OF PROTECTING THE RIGHTS OF RESEARCHERS THROUGH THE USE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Now, let us go back to the beginning. Do young, but also somewhat older researchers, in addition to the length and difficulty of climbing up the academic rungs, also have to accept the very uncertain, complex, slow, inefficient, in some cases even a rather unfair and biased, excessively generalized and uneconomical procedure, which is certainly not in the interest of researchers but is neither in the interest of the state and its science policy, bearing in mind all of the aforesaid possibilities which may happen in practice (unlawful situations and sanctions which responsible persons may face in the event of initiation of the said procedures and indemnification which would be paid to the researcher from the state budget)? Dividing the procedure into two substages (the first stage in the MSB which initiates the procedure and the second one before the competent ministry, and then also dividing the second stage into the procedure before the MSB and the procedure before the Commission for the Acquisition of an Academic Title, the unnecessary double peer review of the candidate's report that is endorsed by a competent academic council (by the MSB and then also by the Commission which evaluates the opinion given by the MSB), the unjustified giving of the decisive role to the reporters of the MSB and the Commission (especially the interdisciplinary one, in which the reporter has the final say regardless of whether that person is acquainted or not with the regulations, does not seem like a justified, sustainable and useful solution. The National Council for Scientific and Technological Development exists as a second-degree, "corrective factor", and in the presented case study it was shown that it had integrity, professionalism, the necessary knowledge, expertise, and objectivity. However, until the final, second-degree decision was made, owing to human errors, the candidate lost several months trying to protect her rights; she endured mental suffering and stress as possibly a health hazard; she received a decreased salary, which, despite her success in the procedure initiated upon her appeal, will not be reimbursed by the competent ministry. In someone else's case, these several months could become a little longer, if the procedure happened to be interrupted by vacations and summer months during which the sessions of the bodies and the Commission are not held, despite the deadlines prescribed by the law during which decisions must be made.

Today, with the eNauka system established, it seems that all of its possibilities are not fully exploited when we speak about conducting the procedure for election to academic titles. The results of candidates on the eNauka portal usually contain the categories of papers that are published in journals (M20/M50), but not the categories of papers M10/M40, M30/M60 etc. In that sense, it is necessary to use the advantages that artificial intelligence has over humans, their, sometimes, insufficient knowledge of regulations, and unsafety and inconsistency in the application of the law (the situation is additionally made more complex by the insufficiently clear provisions of the Law and the Rulebook, legal gaps, and the possibility of discretionary interpretations which, for strange reasons, most often negatively affect the researcher). In order to improve the procedure, some of the suggestions would be as follows:

- As the procedure is initiated and conducted by a competent MSB, some form of external control could be carried out by that competent MSB, and its role would be, primarily, to verify the categories of books of proceedings, monographs, conferences, in accordance

with the valid Rulebook and all the criteria that are prescribed in it for each of the stated categories, until the end of the month for editions published in the previous month. After the verification of categories, they would be clearly visible on the candidate's profile in eNauka, in the part where his/her results are presented, so that the members of the commission who wrote the report on the candidate and the members of the academic council, when voting on the acceptance of the report, would have a clear, accurate and reliable insight into the overall number of papers, their categories, and the overall number of points in the groups of categories (1) and (2). In this way, nearly all the possibility of making errors would be avoided, as would the possibility of different awarding of points to different candidates, of discretionary interpretation, and the reasons for conducting a second-degree procedure would be reduced to the minimum. If a candidate believes that his/her work deserves a higher category than is given (M31 instead of M61), he/she could, via the MSB administrator in the organization of his/her employment, address the competent ministry which should, within, for instance, 15 days, submit its authentic opinion (interpretation) about the application of the disputed norm (e.g., whether a book of proceedings for an international conference is one that is printed in English, or in some other language other than Serbian, and if this is so, whether such an opinion is in accordance with the Constitution of the Republic of Serbia and with which article therefrom). Also, all researchers should be obligated to timely submit, via their profile in eNauka, all their certificates of review, of memberships in the editorial boards of journals and conferences, of lectures by invitation, of participations in projects, and other qualitative criteria, so that, at every moment, these would be available to all even before the initiation of the procedure for election to an academic title. The MSB could also verify these results, prior to their final inclusion into the profile of a researcher.

– The introduction of an AI assistant (avatar) that would notify researchers at least once a year of how much time they have until the expiry of their academic title, how many qualitative results they have in total, and how many points they are missing for being elected to a higher academic title (and for being re-elected to the existing one, if they still have not fulfilled that criterion), while also making suggestions, that is, a list of journals, upcoming conferences and thematic books of proceedings where the candidate would be able to publish papers in the necessary categories, and the number of needed papers. The procedure would not be initiated six to eight months before the expiry of the existing title, as there would be no need for this, but instead, on the day of the title's expiry, the system itself would, based on all available data, change the existing academic title of the researcher, or would keep the existing academic title in case the criteria for re-election are fulfilled, or a note would appear that the title has ended if the candidate does not fulfil the criteria for being re-elected. The Report of the Commission for the Writing of Report on the Candidate's Fulfilment of Criteria, if it were to be kept as a stage, could be submitted via eNauka until the expiry date of the existing title at the latest, and it would represent just a professional overview, an assessment of papers and of the candidate's scholarly contribution, based on the data and qualitative results which are already clearly defined and publicly available on the candidate's profile. The decision on election to the title based on the previously presented procedure, is made by the minister. In this way, a full transparency of the procedure would be achieved, legal safety would be increased, as would the swiftness of the procedure and its efficiency, which would also have a stimulating effect on the researcher.

– The abolition of the Commission for the Acquisition of Academic Titles as an unnecessary and obsolete stage of the procedure, which, under the circumstances of eNauka operating as it does at present, loses its meaning and purpose (its purpose not being abundantly clear even today).

– The National Council for Scientific and Technological Development remains as a body that is competent to decide about researchers' appeals in the second degree because, although the possibility of error-making in the first-degree procedure is reduced, it is never entirely excluded.

“Hello, I am Amy, your personal AI avatar. Your academic title expires exactly in two years, on 1 January 2032, when a decision will be made about your next academic title. Concerning your overall sum of points, you are missing 20 points for election to the higher academic title of principal research fellow, of which 15 points in the group of categories (2). In your mail inbox, there is a list of journals, upcoming scholarly conferences and thematic books of proceedings, according to the present categorization done by the MSB, where you could publish papers, and also the number of needed papers according to categories, the publication of which would enable you to fulfil the said criterion. In relation to qualitative criteria, it is necessary for you to submit a decision on appointment as mentor. If you have any questions, I am at your disposal.”

REFERENCES/ЛИТЕРАТУРА

- Criminal Code, “Official Gazette of the Republic of Serbia”, No. 85/2005, 88/2005, 107/2005, 72/2009, 111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016, 35/2019 and 94/2024. Available at: <https://www.paragraf.rs/propisi/krivicni-zakonik-2019.html> [In Serbian]
- Decision on the Appointment of the President, Deputy President and Members of the Commission for the Acquisition of Scientific Titles, 119-01-41/2022-1 of 12.12.2022. [In Serbian]
- Decision of the National Council for Scientific and Technological Development no. 07-00-37/2024-3, September 23, 2024. [In Serbian]
- European Convention on Human Rights, Council of Europe, 1950, “Official Gazette of Serbia and Montenegro – International Agreements”, No. 9/03, 5/2005 and 7/2005; “Official Gazette of the Republic of Serbia – International Agreements”, No. 12/2010 and 10/2015. Available at: https://www.echr.coe.int/documents/d/echr/Convention_MNE [In Serbian]
- Law on Administrative Disputes, “Official Gazette of the Republic of Serbia”, No. 111/2009. Available at: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_upravnim_sporovima.html [In Serbian]
- Law on General Administrative Procedure, “Official Gazette of the Republic of Serbia”, No. 18/2016, 95/2018 – authentic interpretation and 2/2023 – Decision of the Constitutional Court. Available at: <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-opstem-upravnom-pos-tupku.html> [In Serbian]

- Law on Free Access to Information of Public Importance, “Official Gazette of the Republic of Serbia”, No. 120/2004, 54/2007, 104/2009, 36/2010, 105/2021. Available at: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_slobodnom_pristupu_informacijama_od_javnog_znacaja.html [In Serbian]
- Law on the Constitutional Court, “Official Gazette of the Republic of Serbia”, No. 109/2007, 99/2011, 18/2013 – Decision of the Constitutional Court, 40/2015, 103/2015, 10/2023, 92/2023. Available at: https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_ustavnom_sudu.html [In Serbian]
- Law on Science and Research, “Official Gazette of the Republic of Serbia”, No. 49/2019. Available at: <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-nauci-i-istrazivanjima.html> [In Serbian]
- Procedure initiated by a Constitutional appeal. Available at: <https://ustavni.sud.rs/o-sudu/pojedini-postupci-pred-sudom/postupak-po-ustavnoj-zalbi>. [In Serbian]
- Representative of the Republic of Serbia before the European Court of Human Rights. Available at: <https://www.zastupnik.gov.rs/sr/o-заступнику/процес-рада> [In Serbian]
- Rulebook on Categorization and Ranking of Scientific Journals, “Official Gazette of the Republic of Serbia”, No. 159/20. Available at: http://demo.paragraf.rs/demo/combined/Old/t/t2021_01/SG_159_2020_031.htm [In Serbian]
- Rulebook on the Acquisition of Research and scientific Titles, “Official Gazette of the Republic of Serbia”, No. 24/16, 21/17 and 38/17. [In Serbian]
- Rulebook on the Acquisition of Research and scientific Titles, “Official Gazette of the Republic of Serbia”, No. 159/20 and 14/23. Available at: <https://www.paragraf.rs/propisi/pravilnik-o-sticanju-istrazivackih-i-naucnih-zvanja.html> [In Serbian]
- Rulebook on the Acquisition of Research and scientific Titles, “Official Gazette of the Republic of Serbia”, No. 80/2024. Available at: <https://www.ff.uns.ac.rs/uploads/files/Fakultet/Pravna%20akta/Pravna%20akta/Opsta%20akta/sticanje%20zvanja/Pravilnik%20o%20sticanju%20istrazivackih%20i%20naucnih%20zvanja%20-%20primena%2001062025.pdf> [In Serbian]